In dit nummer:

Direct na de Tweede Wereldoorlog startte in Epe de padvinderij. Een verslag over het reilen en zeilen in het eerste jaar, met foto's!

Jan de Graaf graaft in de Oener kerkhistorie, ditmaal is De Muggenberg aan de beurt.
De historie van een ander huis in Oene ('t Hul, K 127) wordt belicht door Jan Kiesbrink.

Uit het in 1983 door Anita Oppedijk geschreven werkstuk heeft Dianne Hamer ditmaal een samenvatting gemaakt van de Cannenburgher Boerendansers.

Lijda van den Bremen-Jonker liep mee aan de andere 'kante van het karrespoor', mede naar aanleiding van een reactie uit Engeland.

Mevrouw Oudkerk Pool verraste ons met een verhaal over kippenkoopman Heamse.

De actualiteit wordt niet geschuwd: een artikel over Cultuurgeschiedenis in de gemeente Epe en over de recente opgravingen in Oene, het eerste deel van een historische interpretatie. Beide artikelen van de hand van Evert de Jonge.

Veel leesplezier!

Ampt Epe

Historische vereniging voor Emst—Epe—Oene—Vaassen

Nummer 168
www.ampt-epe.nl

Ampt Epe

Stichtingsdatum 13 oktober 1961
Nr. 168 – september 2008

Redactie: D. Hamer, H. Tijman-Logtenberg
Redactieadres: D. Hamer, Jagtlustweg 9, 8162 NJ Epe
redactie@ampt-epe.nl

Het blad verschijnt vijf keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan de leden van de Historische Vereniging 'Ampt Epe'. De vereniging stelt zich onder meer tot doel het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van Emst, Epe, Oene en Vaassen.

Postadres Ampt Epe: Postbus 114, 8170 AC Vaassen

Bestuur:

Voorzitter:	E. de Jonge, tel. (0578) 66 22 08 voorzitter@ampt-epe.nl
Secretaris:	H. Stakenburg, tel. (0578) 64 19 12 secretaris@ampt-epe.nl
Penningmeester/ ledenbeheer:	M.L. Endendijk, tel. (0578) 61 30 78 penningmeester@ampt-epe.nl
PR / website	W.J. van 't Einde, tel. (0578) 57 65 51 pr@ampt-epe.nl
Leden:	F. Bomhof, E. Brummel, A. van Dam, D. Hamer, H. Kloezeman, S. Leijsen

Lidmaatschap: 15,00 euro per jaar
Giro: 119.40.15 ten name van penningmeester Ampt Epe
I.S.S.N.-nr. 1383-2026

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ampt Epe.

Bij de voorplaat: De boerderij aan de Molenweg, geschilderd door R. Brummel in 1914 (evenals wellicht het schilderij op blz. 58). Dit is het huis waar zich in de muur een gevelsteen bevindt met de inscriptie G.P.V.T.
(Foto: collectie Lijda van den Bremen-Jonker)

EEN TERUG– EN EEN VOORUITBLIK

Van de voorzitter

De zomer kenmerkte zich door een aantal hoogtepunten.
Allereerst was er nieuws over de opgravingen in Oene, waar een nederzetting werd gevonden uit de Volle Middeleeuwen. Vervolgens werd nog voor het zomerreces de Startnotitie Cultuurhistorisch Beleidskader door de gemeenteraad aanvaard. Tot slot werd de website vernieuwd.
Uiteraard wordt aan alles in dit nummer aandacht geschonken.

Ampt Epe en het Erfgoedplatform zijn verheugd over het besluit de cultuurhistorische waarden te gaan inventariseren. Het werd ook tijd, zoals ik in het vorige nummer al opmerkte. Toch wil ik wethouder Joop van Nuijs en beleidsambtenaar Henk Postuma bedanken voor hun inzet.
Ondertussen is er een projectgroep waarin leden van het Erfgoedplatform zijn vertegenwoordigd, gevormd om het proces te begeleiden. U wordt op de hoogte gehouden.

Diverse leden van het bestuur zijn druk. Eef Brummel en Freek Bomhof hebben hun beste beentje voorgezet, zodat we in oktober een interessante excursie tegemoet mogen zien.
Aline van Dam en Steven Leijsen inventariseren ons bezit en werken aan een bronpublicatie voor de website. En als we het daar toch over hebben: Wim van 't Einde heeft zijn uiterste best gedaan de site te vernieuwen. Mijn complimenten! Ik raad u aan een kijkje te nemen.
De verwachting is dat kort na de zomer een aantal nieuwe bronbewerkingen worden geplaatst over Oene.
Tot slot zijn op de website van het streekarchief transcripties te vinden van het oud-rechterlijk archief. Ze werden gemaakt door ons medelid Dirk Snieder, waarvoor hulde!

Wist u dat we gemiddeld elke week een nieuw lid welkom mogen heten? We zijn al weer een nieuwe grens gepasseerd: meer dan 525 leden! Vooral iemand lid maken door een geschenkabonnement slaat goed aan. Ik dank u allen voor uw inzet en heet de

nieuwe leden welkom. Tot ziens op onze excursie.

Evert de Jonge
voorzitter@ampt-epe.nl

N.B.: Dit item in ons blad wordt ongeveer een maand voor het verschijnen geschreven en is daarom nooit geheel actueel!

MEDEDELINGEN

Opgravingen in Oene
Wellicht hebt u al via de krant vernomen dat er bij de opgravingen in Oene restanten van middeleeuwse boerderijen zijn gevonden. In dit nummer leest u er meer over (zie blz. 44).

Open dag nieuwbouw streekarchief
Op zaterdag 11 oktober 2008 houden diverse archieven Open dag. Ook onze streekarchivaris heeft het voornemen hieraan mee te doen. Hij wil de bezoekers dan de nieuwe studiezaal en het archiefdepot tonen. Ingang: zijkant Gemeentehuis, Epe, 10-16 uur.
N.B.: Het laatste nieuws over deze dag leest u begin oktober op onze website en in de lokale kranten.

Emst hopdorp?
Wellicht al vernomen via de krant: op de Emsterenk werd in de zeventiende/achttiende eeuw veel hop verbouwd. Tevens stonden daar zogenaamde hopeesten, waarin het goedje werd gedroogd. Hop was een ingrediënt bij het brouwen van bier en werd geleverd aan de zeven brouwerijen in de omgeving van Emst, maar wellicht ook elders op de Veluwe. De geschiedenis van dit alles wordt onderzocht. Tevens zoeken we informatie over hopeesten. Indien u wat weet, bel of mail de voorzitter.

Cultuurhistorisch beleidskader in de maak
Op 10 juli jl. heeft de gemeenteraad ingestemd met de voorstellen van de zogenaamde Startnotitie Cultuurhistorisch Beleidskader. Zie verder het artikel in het blad (blz. 4).

Onderzoek grafheuvels
Universiteit Leiden, Rijksdienst Monumentenzorg en de gemeente Apeldoorn onderzoeken grafheuvels op de Veluwe. Ook enkele in Epe worden onderzocht. Wij zullen proberen de resultaten te publiceren.

Website streekarchief
Via www.hattem.nl > inwoners > streekarchief > Epe vindt u onder 'Oud notarieel voor 1811 Epe' uittreksels uit de protocollen van bezwaar van het schoutambt Epe 1675-1733 en het kerspel Epe 1733-1811. Streekarchivaris Gerrit Kouwenhoven heeft de bewerking door Dirk Snieder van deze protocollen voorzien van een inleiding. In de uittreksels vindt u namen van onder andere kopers en verkopers van onroerend goed, maar ook boerderijnamen. De akten zelf zijn te vinden in Arnhem, het streekarchief heeft microfiches. De heer Snieder werkt thans aan de kerspelen Oene en Vaassen (Emst viel toen onder Epe). Enkele bestuursleden bewerken thans de boedelscheidingen en de voogdij van voor 1811. Binnenkort wordt historisch onderzoek in de gemeente een stuk gemakkelijker.

Website vernieuwd
Wim van 't Einde heeft de site niet alleen vernieuwd, maar ook uitgebreid. U zult verrast staan hoe fraai het allemaal is geworden. Indien u de site onder uw favorieten heeft opgenomen, wordt aangeraden deze te verwijderen en via www.ampt-epe.nl opnieuw te installeren.

Jaarverslag Streekarchivariaat Noord-Veluwe
Onze archivaris Gerrit Kouwenhoven stelde, zoals gebruikelijk, een jaarverslag samen, waarin hij constateert dat door het gebruik van Internet het aantal (genealogische) bezoekers daalt, vooral omdat er steeds meer bronnen digitaal beschikbaar komen.
Het aantal hits op de site stijgt dan ook zienderogen (18.860 in 2007). Er wordt hard gewerkt aan de voorbereiding van de verhuizing naar het nieuwe depot en dito studiezaal, waarna de dienstverlening op één plaats geconcentreerd wordt: een vooruitgang. In de bibliotheek werd een fors aantal boeken van Ampt Epe opgenomen.

Mailservice
Wie ook via de mail op de hoogte wil blijven van laatste nieuwtjes kan dat opgeven via:
nieuwsbrief@ampt-epe.nl.

Voor Agenda zie blz. 28

CULTUURGESCHIEDENIS IN DE GEMEENTE EPE

Eindelijk van start ...

Evert de Jonge

Inleiding

Wat is cultuurhistorie nu eigenlijk? Voor velen is het synoniem met oude gebouwen en voorwerpen, maar omdat ook oude gebruiken enzovoorts cultuurhistorie zijn, is het meer. Cultuurhistorie - ook wel erfgoed genaamd - is de liefde en interesse voor wat bewaard is van materiële en immateriële aard. Dat laatste is voor de meesten minder duidelijk. Het gaat om gebruiken, tradities of dialecten, kortom, wat ook wel folklore wordt genoemd.

Het zijn niet alleen de beoefenaars of liefhebbers van geschiedenis die het erfgoed een warm hart toedragen. Veel Nederlanders hebben oog voor oude gebouwen, staan op de bres als iets gesloopt dreigt te worden of houden tradities in stand. Het zijn er velen, wellicht miljoenen in ons land, die voor het erfgoed in de breedste zin van het woord interesse hebben. Bijvoorbeeld door lid te zijn van een molenstichting, gilde, historische vereniging, enzovoorts.
Soms gaat het samen met de liefde voor de natuur. Daarom tellen Natuurmonumenten en provinciale verenigingen, zoals de stichting Geldersch Landschap/Geldersche Kasteelen, zo veel leden. Ook de politiek heeft cultuurhistorie ontdekt, al ontbreekt dikwijls een samenhangend beleid.

Het Martinus-complex in de Oosterhof, Vaassen, staat dan wel grotendeels op de Monumentenlijst, maar is desondanks aangetast. Ook dreigt er nieuwbouw, wat voorkomen had kunnen worden, indien men in het verleden beter had opgelet.

Wat is het doel van al die cultuurliefhebbers? Draai het eens om: moet het een doel hebben? Je kunt 'gewoon' van je omgeving houden en niet alles direct willen weggooien zonder als aartsconservatief te worden afgeschilderd. Is vernieuwing altijd nodig? Draai het maar weer om: levert het wat op om oude panden te slopen en te vervangen door foeilelijke eenheidsworsten? Is het boers om plat te praten? Alsof 'hoog-Nederlands' zo mooi is, want dat is in de praktijk het dialect van de grote West-Nederlandse steden. U hoeft de tv maar aan te zetten.
Gelukkig is er een keerpunt en zo lijkt het 'tuinpad van mijn vader' waarde te krijgen en mag er weer dialect gesproken worden. Het tijdvak van emotioneel erfgoed lijkt aangebroken.
Ik meen dat het daarom goed is stil te staan bij de cultuurhistorie in onze gemeente, waarbij ik start met monumentenzorg.

Een korte geschiedenis van de monumentenzorg in de gemeente

Op 9 april 1846—ja, u leest het goed—ontving de gemeente Epe een verzoek van de Gouverneur van Gelderland om alle objecten van Geschiedenis en Kunst te inventariseren. De toenmalige raadsleden kenden er geen. Voor de zekerheid werd er een commissie gevormd om het te onderzoeken, bestaande uit H. Mannis, J.F. Dalhuizen, P.L. Boks en P.L.W. van der Feltz. Ik heb niet kunnen achterhalen of het de heren lukte de inventarisatie af te ronden ...

Ruim honderd jaar later (1961) werd onze vereniging opgericht met onder andere het doel: *'het behoud van al hetgeen uit historisch oogpunt van belang kan worden geacht, alsmede de handhaving en herleving van overgeleverd cultuurbezit.'* [1] De oprichters van *Ampt Epe* hadden een brede doelstelling, want naast monumenten wilden zij ook een museum.
Al in het tweede nummer van *Ampt Epe* werd geschreven over monumenten in de gemeente. De auteur van het artikel deelde mee dat er sinds 1951 een 'monumentenverordening' in de gemeente was en dat een commissie—leden van *Ampt Epe!*—een ont-

werp-monumentenlijst maakte waarin 14 archeologisch belangrijke terreinen, 2 dorpsgezichten, 39 gebouwen of onderdelen daarvan, 9 natuurreservaten en een park werden opgenomen.
Vervolgens werden de monumenten een voor een behandeld.[2)]

Enkele jaren later (1965) ontstonden – op initiatief van leden van Ampt Epe (en anderen) – voor zowel het museum als de zorg voor monumenten aparte stichtingen. Naar mijn mening, maar dat is achterafgepraat, een misser van de eerste orde. Waarom? Een oud spreekwoord maakt dat duidelijk: 'Eendracht maakt macht'.
De zorg voor de monumenten werd nu een primaat van de *Stichting tot Behoud van Historische of Kunstzinnige Objecten in de gemeente Epe*, kortheidshalve *St. Behoud*. In de statuten van deze stichting werd nadrukkelijk bepaald dat de bestuursleden lid moeten zijn van *Ampt Epe*. Dit was vooral bedoeld om het contact tussen de twee gremia te bevorderen, maar zoals gezegd het primaat werd overgedragen.
Geen wonder dat monumentenzorg nog nauwelijks de aandacht kreeg binnen de vereniging. Alleen in het Monumentenjaar 1975 was er een gezamenlijke tentoonstelling van Ampt Epe, St. Behoud en de gemeente Epe. Er was aandacht voor de restauratie van de Kopermolen in Zuuk, Hagedoorns Plaatse en de schaapskooi in Emst, terwijl verheugd werd gemeld dat het pand Grindgroeveweg 17 niet afgebroken zou worden.[3)] Een vertoonde 'klankbeelddiaserie' van alle in de gemeente aanwezige monumenten moet het hoogtepunt van het feest zijn geweest. *(Waar zijn de dia's gebleven?)*
Tot in de jaren 80 van de vorige eeuw was er veelvuldig contact tussen de besturen van de verenigingen, zo ook met de eveneens opgerichte vereniging Vrienden van Hagedoorns Plaatse. Daarna verwaterde dat en ging iedereen zijn eigen weg.

De overheid werd zich ondertussen weer bewust van haar taak. De Rijksdienst voor Monumentenzorg zocht met de Monumentenwet van 1961 in de hand vlijtig naar objecten die bewaard moesten worden om deze de status van rijksmonument te verlenen. Dit voorbeeld werd gevolgd door diverse gemeenten die een eigen gemeentelijke monumentenlijst aanlegden. Ook de gemeente Epe kon niet achterblijven en inventariseerde haar monumenten. Men ging daarbij uiterst traag te werk, maar dank zij wethouder H.J. Blekman werden 27 gebouwen op de gemeentelijke lijst geplaatst.[4)] Hij vond steun bij de heren G.S. van Lohuizen, toenmalig voorzitter van Ampt Epe, en C. van Baarle, de voortrekkers voor (archeologische) monumentenzorg.

Daams' Molen te Vaassen

Na een actieve periode volgde een uiterst inactieve periode. Alles verwaterde, onduidelijkheid was troef en in contacten met gemeenteambtenaren kregen inwoners zelfs wel te horen dat er geen monumenten, laat staan een monumentenlijst, zouden zijn.. Dat terwijl er wel een Monumentencommissie was c.q. is.
Sinds kort is er op de website van de gemeente weer ruimte voor de monumenten (zie www.epe.nl; klik op: 'Over de gemeente Epe' en dan 'monumenten'. In bijlage 2 is de lijst te vinden die echter **niet** compleet is. Zie daarom hieronder 'onze' lijst).

Het Erfgoedplatform in de gemeente Epe
Op 2 december 2003 kwam een aantal mensen bijeen in Museum *Hagedoorns Plaatse* waarbij tevens het oprichten van een erfgoedplatform ter sprake kwam. Twee[5)] van hen namen uiteindelijk het initiatief waarna een oproep volgde aan de verenigingen, gilden en stichtingen in de gemeente om het initiatief te ondersteunen en te participeren in de oprichting van het *Erfgoedplatform in de gemeente Epe* met als doel: *'Het bevorderen en het instandhouden van de belangstelling voor en het behoud van erfgoed in de breedste zin van het woord'*. Al kort daarna presenteerde het platform zich aan de pers (13 november 2004).
Vanaf het begin werden vrijwel

alle verenigingen, gilden en stichtingen die iets met cultuurhistorie hadden, lid van het platform. Er werd vergaderd in zowel Epe, Emst als Vaassen, terwijl de initiatiefnemers van het eerste uur nog steeds coördinatoren zijn.

Het effect was in het begin was gering. Veel tijd ging verloren met de vraag welke juridische status het platform moest krijgen, en met contacten met politieke partijen, maar toen deze hobbels eenmaal genomen waren, speelde het platform een (bescheiden) rol in de lokale verkiezingen van voorjaar 2006, al ging een gepland debat niet door.
Het grote resultaat was dat alle politieke partijen zich uitspraken in meer of mindere mate interesse te koesteren voor het behoud van cultuurhistorie. Dit resulteerde in 2007 in het besluit van de gemeenteraad geld vrij te maken voor een Startnotitie Cultuurhistorisch Beleidskader.
Begin 2008 werd deze voltooid en aangeboden aan de gemeente. Door het ontbreken van voldoende menskracht werd de startnotitie pas op 3 juli 2008 behandeld in de Raadscommissie, waarbij de coördinatoren aanwezig waren. Een week later werd de notitie aangenomen in de Raadsvergadering. (In bijlage II leest u een samenvatting.)

Het Erfgoedplatform en monumenten
Van meet af aan stond de zorg voor monumenten centraal in de vergaderingen van het platform. Dit had meerdere oorzaken. Allereerst omdat er weinig duidelijkheid was over de status van monumenten. Zo dachten velen dat het voormalige gebouw van de Coöperatie in Epe een gemeentelijk monument was. Pas later bleek dat het gebouw op een lijst stond van eventueel op te nemen objecten, een lijst waarop 'naar horen zeggen' nog honderden panden enzovoorts staan. De tweede reden is dat bedreiging van monumenten een rol speelde in de terechte emoties van inwoners en leden van het platform. Niet alleen de Coöp van Epe, maar ook de windvang van Daams' Molen in Vaassen en de omgeving van rijksmonument Het Hemeltje in Epe zijn c.q. waren bedreigd.

Er is echter een derde reden waarom monumentenzorg het Platform beheerst(e). En die heeft twee kanten. Allereerst moeten we dan naar onszelf kijken. Op

een of andere wijze heeft noch Ampt Epe, noch de St. Behoud dat waargemaakt waarvoor zij zijn opgericht. Zij hebben geen goed beleid kunnen afdwingen voor monumentenzorg in de gemeente. De gedachtegang bij Ampt Epe was dat de St. Behoud dat deed. Naar mijn bescheiden mening heeft die stichting te weinig aan de weg getimmerd. Het treedt maar zelden in de openbaarheid.
De tweede kant van het verhaal is de versnippering. St. Behoud beheert een tweetal objecten in Epe; de drie molenstichtingen/ verenigingen houden zich bezig met twee molens, terwijl de grote provinciale vereniging de zeggenschap heeft over De Cannenburgh en het omliggende park. Voor beken moet je zijn bij de Bekenstichting, terwijl Vrienden van Hagedoorns Plaatse de monumentale boerderij beheert. Deze versnippering is deels begrijpelijk, maar niet effectief.

Terugkomend op 'Eendracht maakt macht' pleit ik ervoor eenheid te bevorderen en te bewaken met het door ons geschapen middel: het Erfgoedplatform.
Goede initiatieven zijn de uitbreiding van Museum Hagedoorns Plaatse en de initiatieven om Vaassense oudheden te bewaren in een eigen oudheidkamer. Ook de Bekenstichting zal mogelijk een permanente expositieruimte krijgen in onze gemeente.

Tot slot: de ontwikkelingen in het park rond De Cannenburgh wat veel weerstand oproept. Ik pleit voor enig geduld. Toen in de vorige eeuw Paleis Het Loo van zijn witte pleisterlaag werd ontdaan en het park werd herschapen in zijn zeventiende-eeuwse toestand, was er ook veel kritiek, maar het bleek achteraf een juiste keuze te zijn. Hopelijk worden De Cannenburgh en park net zo fraai herschapen!

Cultuurlandschappen
Het park rond De Cannenburgh is een cultuurlandschap, anders gezegd, een landschap waarin de mens dusdanig heeft ingegrepen dat er een bepaald stempel op is gedrukt. In dit geval betreft het een achttiende-eeuws park rond een huis. In feite is Nederland één groot cultuurlandschap, want overal heeft de mens zijn stempel op gedrukt. Echter niet overal even fraai, terwijl door de (bevolkings)druk oude cultuurlandschappen zijn verdwenen of dreigen te verdwijnen. Gelukkig

zijn er meerdere organisaties die streven naar behoud of herstel van oudere cultuurlandschappen, zoals de nog niet zo lang geleden opgerichte *Vereniging Nederlands Cultuurlandschap*. [6]

In de volksmond Villa Feltz, gebouwd 1879. Na het overlijden van de laatste Van der Feltz werd het pand in 1912 aangekocht door burgemeester Sweerts de Landas, die het huis de naam Vijvervreugd gaf.

Moet alles terug naar zoals het was? Dat heeft natuurlijk zijn grenzen, want wat is dan leidend c.q. richtinggevend? Een voorbeeld is herstel van sprengenbeken. De sprengen werden in de zeventiende eeuw gegraven met als doel watermolens te voorzien van voldoende water om de raderen te laten draaien. Er werd daarvoor fors ingegrepen in het toenmalige landschap, zeker op de plekken waar de watertjes door een laaggelegen gebied werden geleid in opgehoogde beddingen: de zogenaamde opgeleide beek.
Indien we redeneren vanuit het oogpunt van herstel van natuurlijk landschap, zou de sprengenbeek moeten verdwijnen; vanuit cultuurhistorie moet de beek zo blijven, terwijl het waterschap uit het oogpunt van waterbeheersing weer andere ideeën heeft en biologen weer wat anders willen. Er zijn dan slechts compromissen mogelijk.
Naar mijn mening zou daar waar een sprengenbeek een opgeleid traject volgt, dat zo dienen te blijven, want dat is het specifieke cultuurhistorische (Veluwse) karakter. Kortom, op die plekken geen ingreep.

Kleine cultuurlandschapjes
In Nederland zijn talloze kleine stukjes cultuurlandschapjes die de moeite waard zijn te bewaren, zoals onder andere:
-heggen (bijv. ijsselheggen in de uiterwaarden);
-houtwallen en schaapsdriften: in de bossen en weiden;
-landweren en wildwallen;
-(elzen)hagen: vaak langs sloten;
-holle wegen;

-dijken en kaden;
-enken;
-graften (wallen op heuvels);
-verdedigingswerken en linies;
-oude wegen, kerkpaden en markenwegen.
Ook in onze gemeente komen dergelijke elementen in het landschap voor; ze zijn echter onbekend en veelal vervallen of bedreigd. Deze moeten worden geïnventariseerd in een zogenaamde cultuurhistorische waardenkaart.

Immaterieel erfgoed
Hoe staat het met de zorg voor immaterieel erfgoed?
Volgens de door de Unesco opgemaakte terminologie zijn er vier hoofdgroepen van immaterieel erfgoed:

- **Het orale erfgoed** (bijvoorbeeld mythen, legenden en mondelinge tradities). Een lokaal voorbeeld is de Dialectkring die de kennis van de streektaal levend houdt in haar bijeenkomsten en lezingen. Ook schuwen de diverse toneelgezelschappen het dialect gelukkig niet;
- **De uitvoerende kunsten** (bijv. rituele feesten, ceremonies, dans, muziek, drama en lichaamstaal). Sinterklaas en carnaval zijn niet weg te denken. Maar er zijn meer voorbeelden. In Epe werd met het opnieuw oprichten van het St Maartensgilde een goede ontwikkeling ingezet. Zowel het vogelschieten als de St Maartensviering is nieuw leven ingeblazen. De Cannenburgher Boerendansers houden zich bezig met het in stand houden van onder andere oerdansen;
- **Gewoonten en gebruiken** (levensloopritуelen, sport en spel, eetgewoonten en gewoonten en gebruiken betreffende het werk). Een voorbeeld is hier de jaarlijkse evenementen van 'de historie herleeft op de Veluwe' (demonstraties van oude tractoren en andere landbouwwerktuigen);
- **Gewoonten en gebruiken** die samenhangen met de natuurlijke omgeving (bijv. oogstgebruiken, voedselconservering, bloemsierkunst, enz.) Op onder andere Museum Hagedoorns Plaatse wordt hieraan geregeld aandacht geschonken, op onder andere de jaarlijkse Boerenmarkt.

Startnotitie Cultuurhistorisch Beleidskader (SCB)
In december 2007 vernamen we dat de bedreiging van het Hemeltje wellicht van de baan is,

terwijl het vrijwel vast lijkt te staan dat de windvang van Daams' Molen geregeld wordt door ophoging van de molen. Al heb ik persoonlijk een andere mening over dat laatste, het lijkt de goede kant op te gaan.
Ook andere vooruitzichten: misschien komt er ook nog een oplossing voor de Coöp in Epe; het dak van de NH-kerk van Vaassen wordt gerestaureerd. Het streekarchief zal nog dit jaar worden gerealiseerd.
Tijd om achterover te leunen?
Allerminst. In oktober 2007 schreef het Erfgoedplatform de gemeente aan ernst te maken met haar cultuurhistorische waardenkaart. Want nog steeds worden soms fraaie boerderijen gesloopt en vervangen door nieuwbouw en wegen gepland. Ook is het voor mij zeer de vraag of het centrum van Vaassen fraaier wordt door nieuwe winkelpanden.

Ondertussen werd de SCB[7] geschreven, die ruim een half jaar in de lade bleef liggen, maar op 10 juli 2008 aanvaard werd door de gemeenteraad van Epe. De notitie beveelt aan een beleidskader te scheppen voor cultuurhistorie in de gemeente. Dit kan worden gebruikt als toetsingskader voor ruimtelijke ontwikkelingen en als inspiratiebron voor toeristisch/recreatieve ontwikkelingen. Bovendien moet het initiatieven die cultuurhistorische waarden versterken, ontwikkelen/faciliteren. Hiervoor werd ondertussen een projectgroep geformeerd, waaraan enkele leden van het Erfgoedplatform deelnemen (Hans Achterbergh (voorzitter Broken Wings/ St. Vaassen Historie, tevens lid Ampt Epe) en uw voorzitter (tevens coördinator Erfgoedplatform), naast onder andere een vertegenwoordiger van Traditioneel Landgebruik in de gemeente Epe, Peter Stork (ook lid van de Bekenstichting en Ampt Epe). Voorzitter is Jan-Olaf Tjabringa. Als klankbordgroep fungeren de overige Erfgoedplatformleden, het Waterschap en terreinbeherende organisaties.
Naar verwachting is de beleidsnota uiteindelijk juli 2009 gereed.

Website cultuurhistorie
Hoe moeten we cultuurhistorie en de daaruit voortvloeiende waardenkaart onder de aandacht van een breed publiek brengen?
Het antwoord op die vraag is een kwestie van inventarisatie en publiceren. Niet meer in boekvorm, maar via een website. Iedereen zou daarvan kunnen

profiteren. Enerzijds kunnen op de website alle (im)materiële waarden worden vastgelegd[8], waarbij beeld en tekst ook de jeugd kunnen aanspreken. Anderzijds kan het de verschillende instanties helpen hun afnemers te bedienen van informatie. Door de site weer te koppelen aan die van bijvoorbeeld MijnGelderland wordt het weer één geheel van cultuurhistorische informatie.

De globale inhoud van de website:
- Opsomming van de monumenten in de gemeente, met foto en beschrijving;
- Idem van cultuurlandschappelijke elementen, met foto en beschrijving;
- Idem van immateriële waarden;
- De namen van instanties, verenigingen enz. die zich bezighouden met cultuurhistorie;
- Het gemeentelijke beleid en actuele beslissingen inzake cultuurhistorie;
- Verwijzingen naar websites voor informatie.

Ampt Epe en/of andere leden van het Erfgoedplatform, maar ook de gemeente, kunnen het initiatief nemen door te starten met het opzetten van de website. In feite is de hulp van een aantal enthousiastelingen genoeg: te denken valt aan personen die bijvoorbeeld de tijd hebben om, gewapend met enige kennis over cultuurlandschappelijke elementen (ondersteuning is er!), te voet of per fiets de gemeente met een fototoestel door te struinen, enkele (computer) deskundigen (voor de website en het verwerken van fotografisch materiaal) en auteurs die zich over de tekst buigen.

Wie voelt zich geroepen? Ik kan u verklappen dat er al één lid is!

Stationsstraat 17, Epe. Op de achtergrond is nog vaag Stationsstraat 15 te zien. Beide villa's zijn gebouwd rond 1880 en zijn gemeentelijke monumenten.

Bijlage I. Monumentenlijst gemeente Epe

A. Archeologische monumenten (allemaal rijksmonument) [9]

Emst (en Gortel)

Beukheggeweg: 6 grafheuvels
Boshuisweg: 7 grafheuvels
Greveld: 2 grafheuvels
Hanendorperweg: 16 grafheuvels
Laarstraat: 1 grafheuvel
Langeweg: 2 grafheuvels
Idem: resten van een wal
Idem: sporen van bewoning
Idem: resten van akkercomplex
Idem: celtic field
Oranjeweg: 1 grafheuvel
Polleveenseweg: celtic field
Van Manenspad: 1 grafheuvel
't Veen: huisterp
Westendorperheideweg: 1 grafheuvel

Epe (met Tongeren en Wissel)

Belvedèreweg: 3 grafheuvels
Buys Ballotweg: 2 grafheuvels
Dellenweg: 1 grafheuvel
Galgenweg: celtic field
't Hul: 2 grafheuvels
Jagtlustweg: 1 grafheuvel
Kamperweg: 1 grafheuvel
Koepelweg: 1 grafheuvel
Koeweg: 3 grafheuvels
Koekenbergweg: 2 grafheuvels
Idem: karresporen
Koepelweg: 7 grafheuvels
Idem: resten van een weg
Le Chevalierweg: resten van kasteelterrein [10]
Lariksweg: 2 grafheuvels
Leemkuil: 3 grafheuvels
Officiersweg: 4 grafheuvels
Ossenweg: 1 grafheuvel
Schotweg: 2 grafheuvels
Vemderweg: resten kasteelterrein [11]

Vaassen (en Niersen)

Elspeterweg: 8 grafheuvels
Idem: karresporen
Idem: urnenveld
Gortelseweg: 17 grafheuvels
Idem: urnenveld
Idem: celtic field
Hakkeltseweg: 1 grafheuvel
Heimerseweg: 3 grafheuvels
Idem: sporen van begraven
Koningshout: 1 grafheuvel
Maarten van Rossumplein: kasteelterrein
Niersenseweg: 17 grafheuvels
Idem: celtic field
Idem: karresporen

B. Bouwkundige monumenten

Adres: object, ouderdom; rijks/ gemeentelijk monument

Emst

Brinkerweg 36: boerderij, 19e eeuw; gem. monument
Eperweg 27: 't Witteveen, boerderij, 19e eeuw; rijksmonument
Gortelseweg 73: boerderij; rijksmonument
Hanendorperweg 62: boerderij, 1851; rijksmonument

Idem 112: keuterboerderij; rijksmonument
Idem 113: idem; rijksmonument
Idem 114: idem; rijksmonument
Idem 116: idem; rijksmonument
Idem 324: idem; rijksmonument
Idem 326: idem; rijksmonument
Hertenkampsweg 37: boerderij; gem. monument
Hoofdweg 70[12]: molenaarswoning, 19e eeuw; gem. monument
Kopermolenweg 5: watermolen, 1750; rijksmonument
Korte Laarstraat: schaapskooi; gem. monument
Laarstraat 24: boerderij; rijksmonument
Lage Veenweg 9: boerderij, ca. 1800; gem. monument
Idem 13: keuterboerderij, ca. 1900; gem. monument
Oranjeweg 114: meesterswoning, ca. 1905; gem. monument
Idem 116: schoolgebouw, ca. 1905; gem. monument
Idem 119: boerderij; rijksmonument
Smallertsweg 6: 't Smallert, T-boerderij; rijksmonument
Stroeteweg 17 [13]: boerderij, 1925; gem. monument
Weteringdijk 89: boerderij, ca. 1900; gem. monument
Idem 97: Het Hul, boerderij, 1851; gem. monument

Epe

Beekstraat 1: Vijvervreugd, herenhuis, 1879; gem. monument
Idem 7: villa, ca. 1880; gem. monument
Idem 14: woonhuis; gem. monument
Brakerweg 15: spoorweghuisje, 1886; gem. monument
Brinklaan 35: woonhuis, ca. 1900; gem. monument
Burgweg 1: boerderij, 1740; rijksmonument
Dellenweg 1: Veldhoeve, boerderij, 19e eeuw; rijksmonument
Dwarsweg 1: woning, ca. 1900; gem. monument
Dijkhuizerweg 29: landbouwschuur, ca. 1900; gem. monument
Idem: boerderij, 1758; rijksmonument
Hoofdstraat 1: spoorweghuisje, 1886; gem. monument
Hoofdstraat: NH-kerk, 12e eeuw; rijksmonument
Jagtlustweg 19-21: Koekenberg, boerderij, 1914; gem. monument
Koepad 24: zondagsschool; rijksmonument
Le Chevalierlaan 1: boerderij, 18e eeuw; gem. monument
Idem 3: Het Oude Huis, herenhuis, 18e eeuw; gem. monument
Idem 11: boerderij, 18e eeuw; gem. monument
Idem 13-15: TAA.RE, boerderij, 1718; rijksmonument
Ledderweg 11: Hagedoorns Plaatse, boerderij, 1715; rijksmonument
Idem 16: landarbeiderswoning, ca. 1885; gem. monument

Markt 5: voormalig gemeentehuis, 1954; gem. monument
Molenweg 47: boerderij; gem. monument
Idem 80: Anna's Hoeve, boerderij, 19e eeuw; gem. monument
Parkweg 22: dubbel woonhuis, ca. 1900; gem. monument
Rozenkampweg 3: boerderij, begin 19e eeuw; gem. monument
Sint Antonieweg 1: villa, ca. 1920; gem. monument
Stationsstraat 13: woonhuis, ca. 1880; gem. monument
Idem 15: villa, ca. 1880; gem. monument
Idem 17: villa, ca. 1880; gem. monument
Idem 23-25: Eper gemeentewoning, 1912; rijksmonument
Idem 27: voormalige pastorie, 1922; gem. monument
Tongerenseweg 118: Kolthoven, herenhuis, 1914; gem. monument
Idem 213: koetsiers- en tuinmanshuis, ca. 1900; gem. monument
Vlijtweg 31: 't Hemeltje, arbeiderswoning; rijksmonument
Wachtelenbergweg 9: Hans en Grietje, landarbeiderswoning; rijksmonument
Woesterbergweg 2: Achterste molen, boerderij, 1711; rijksmonument

Oene

Arkemeenseweg 4: arbeiderswoninkje, 19e eeuw; gem. monument
Donselaarsweg 6: boerderij, 1792; gem. monument
Dorpsstraat 1: NH-kerk, 12e eeuw; rijksmonument
Idem 3: voormalige pastorie, ca. 1900; gem. monument
Idem 18: woonhuis, 19e eeuw; gem. monument
Idem 22: villa, ca. 1900; gem. monument
Eperweg 2: boerderij, idem 19e eeuw; gem. monument
Idem 14-16: Spekslagershuis, boerderij/woonhuis; rijksmonument
Idem 29/31: voormalige pastorie, 19e eeuw; gem. monument
Idem 44: boerderij, begin 19e eeuw; gem. monument
Grote Weteringdijk 15: boerderij; gem. monument
Horthoekerweg 27: boerderij, ca. 1910; gem. monument
Idem 29: Zuidwijk, boerderij, 19e eeuw; gem. monument
Idem 36: boerderij, begin 19e eeuw; gem. monument
Idem 40: boerderij, eind 17e eeuw; gem. monument
Houtweg 2: herenboerderij, 1860; rijksmonument
Idem 34: boerderij, 19e eeuw; gem. monument
Idem 41: Werklust, korenmolen, 1858; rijksmonument
Idem 53: boerderij, 19e eeuw; gem. monument
Idem 74: boerderij, 19e eeuw; gem. monument

Huttenbosweg 3: boerderij, begin 19e eeuw; gem. monument
Klaterstraat 10: boerderij, 1908; gem. monument
Idem 11: boerderij, 1765; gem. monument
Markstraat 4-6: diaconiewoningen, ca. 1900; gem. monument
Middelbeekse Allee 1: Landmans Welvaren, boerderij, 19e eeuw; gem. monument
Oosteroenerweg 17: boerderij, ca. 1800; rijksmonument
IJsseldijk 6: Kleine Voorn, ijsselhoeve; rijksmonument
Idem 8: Grote Voorn, boerderij; rijksmonument
Weteringdijk 3/3a: boerderij, 19e eeuw; gem. monument

Vaassen

Bokkerijweg 11: boerderij, 19e eeuw; gem. monument
Deventerstraat 89-98: St Martinuscomplex: kerk (1917), pastorie (18-19e eeuw), zustershuis (19e eeuw), schooltje (19e eeuw), kerkhof (19e eeuw); rijksmonument
Idem 112: herenhuis, 18e eeuw; gem. monument
Idem 141: boerderij, 1854; gem. monument
Idem 159: sluiswachterwoning met sluis; gem. monument
Eierstreekweg 26: keuterboerderij, begin 19e eeuw; gem. monument
Elspeterweg 42: De Geelmolen, boerderij, ca 1910; rijksmonument
Ganzenebbeweg 6: De Mol, boerderij, 1812; rijksmonument
Gatherweg 11: boerderij, gem. monument
Idem 38: boerderij; gem. monument
Jan Mulderstraat: windkorenmolen, 1870; gem. monument
Jonasweg 61: boerderij, 19e eeuw; gem. monument
Kanaalweg 81: sluis met brug; gem. monument
M. van Rossumplein 1: kasteel De Cannenburgh, 15e eeuw; rijksmonument
Marktplein 7: NH-kerk[14], 1853; gem. monument
Idem: Toren NH-kerk; rijksmonument
Niersenseweg 17: boerderij, 1825; rijksmonument
Idem 21: boerderij; rijksmonument
Idem 40: boerderij; rijksmonument
Idem 42: boerderij, ca. 1826; rijksmonument
Prins Bernhardlaan 7: Cannenburghermolen, 1843; gem. monument
Idem 36: boerderij, 19e eeuw; gem. monument
Stationsstraat 12: Gebouw Chr. Belang; rijksmonument

Bijlage II. De startnotitie: een korte samenvatting

De notitie moet worden gebruikt om uiteindelijk het Beleidskader Cultuurhistorie vast te stellen. Uit de notitie[15]:

Het cultuurhistorisch beleidskader moet zo goed mogelijk invulling geven aan het beheren, ontwikkelen en versterken van het cultuurhistorisch erfgoed binnen de gemeente.
De algemene doelstelling wordt onderverdeeld in drie subdoelen:

- *Behoud, bescherming en ontwikkeling van de cultuurhistorische en archeologishe waarden door beleidsmatige verankering;*
- *Implementatie van regelgeving door integratie van cultuurhistorie in de verschillende beleidsvelden;*
- *Vergroten van het cultuurhistorisch besef en het benodigde draagvlak o.a. door gebruik te maken van kennis van maatschappelijke organisaties.*

Het basisresultaat van bovengenoemde doelstelling is een beleidskader cultuurhistorie inclusief uitvoeringsprogramma, aangevuld met een cultuurhistorische inventarisatie en waardering. Dit laatste wordt vervat in een cultuurhistorische waardenkaart.

NOTEN:

1) Statuten *Ampt Epe*, artikel 3
2) K. Meijer, *Ampt Epe*, nr. 2 ev (1963) N.B.: De auteur was de eerste secretaris van de St. Behoud.
3) G.S. van Lohuizen, 'Monumentenjaar 1975', *Ampt Epe*, nr. 34 (1975)
4) Idem, 'Gemeentelijke monumentenverordening gemeente Epe', *Ampt Epe*, nr. 52 en 53 (1980)
5) Mevr. Elke Tetterode Ravestein, conservatrice museum *Hagedoorns Plaatse*, en Evert de Jonge, voorzitter *Ampt Epe*
6) Adres: Rijksstraatweg 174, 6573 DB Beek-Ubbergen, tel. 024-684 22 94. Zie voor informatie: www.nederlandcultuurlandschap.nl. De vereniging heeft een museum met maquettes van landschappen.
7) De notitie werd geschreven door Onderzoeks- en Adviesbureau Cultuurland Advies, Postbus 20, 1880 AA Heerde (www.cultuurland.com).
8) De gemeente Voorst heeft bijvoorbeeld al haar monumenten, voorzien van een foto en korte beschrijving, op de gemeentelijke website staan. Zie: http://www.voorst.nl/smartsite.shtml?id=10028.
9) In 1981 telde men 102 beschermde en 8 onbeschermde grafheuvels. G.S. van Lohuizen, 'Register van beschermde Archeologische Monumenten in de gemeente Epe', *Ampt Epe*, nr. 54 (1981)
10) Wellicht wordt een omwalde boerderij bedoeld.
11) Voormalig huis De Oosterhoff, Vemde
12) Alleen de voorgevel
13) In 1998 afgevoerd
14) De toren is een rijks-, de rest gemeentelijk monument.
15) Bron: Gemeente Epe, *Handelingen van de raad der gemeente Epe*, agendanummer 08-043, samengesteld t.b.v. de Raadscommissievergadering d.d. 3 juli 2008

IN HET NIEUWS

Eerste Dorpsreünie Epe Feest van Herkenning

Tjada Amsterdam

Epe beleeft zijn eerste reünie en de zaal is te klein. Zó veel (oud-) Epenaren hebben elkaar zó veel te vertellen dat de optelsom van hun gesprekken een oorverdovend geluid veroorzaakt.
'Ja, ik ben wel de aanstichter, maar ik heb het niet meer in de hand', lacht Jan Paasman. 'Ik had graag met heel veel mensen willen praten, maar dat lukt niet. Er zijn gewoon veel meer mensen dan verwacht.' In de grote zaal van De Middenstip is het zondagmiddag vol, warm en beregezellig. Overal worden herinneringen opgehaald, aan zo veel tafeltjes tegelijk dat het moeilijk is je verstaanbaar te maken.

Epe ontmoet Epe. Vijftig-, zestigplussers vooral, die elkaar van vroeger (proberen te) herkennen. Soms lukt dat meteen, soms moet het naamkaartje de bevestiging geven. Ongeveer de helft van de reünisten woont nog altijd in Epe; de anderen brachten er hun jeugd of nog wat langer door en komen terug voor een middag herinneringen ophalen.

Mevrouw Klaver (93) uit Heerenveen bijvoorbeeld, onder de (oud-)Epenaren beter bekend als juffrouw Nel Tuijten, spraaklerares. Epese van geboorte, voor studie en eerste werkkring tijdje weggeweest, van 1955 tot 1968 terug in Epe. 'Ik gaf logopedie aan alle lagere scholen in Epe. Niet alleen aan de openbare, maar ook aan de christelijke.
Maar er zijn niet veel mensen hier die dat nog weten. De meesten herkennen me als de dochter van meester Tuijten. Mijn vader was onderwijzer aan de Dorpsschool. Tot hij in 1944 overleed.'

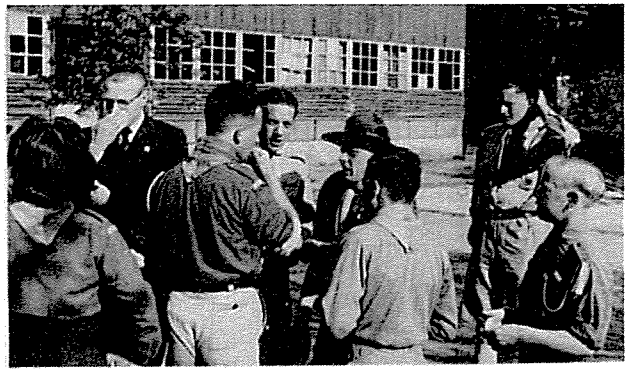
Zelf ging ze als kind ook naar de Dorpsschool. 'Ik weet nog veel van oud-Epe. Ik werd geboren aan de Hoofdstraat, in de buurt van de Vlijtweg.

(vervolg op blz. 50)

ONTSTAAN PADVINDERIJ IN EPE
Origineel verslag (1946) van Arie van de Ree

Onderstaand verslag is door oud-padvinder Jan Stel aan *Ampt Epe* ter beschikking gesteld; hij heeft het ontvangen van Gouke Leek. Hopman Arie van de Ree, de schrijver van het (handgeschreven) verslag, was de zoon van de directeur van de MULO-school in Epe. De oorlog heeft diepe sporen nagelaten in het gezin Van de Ree, omdat men zich bezig had gehouden met het verzet.
Om de authenticiteit van het verhaal geen geweld aan te doen, is de oorspronkelijke spelling gehandhaafd. Wel zijn data vetgedrukt.

14 Mei 1946
De 'Schout bij Nacht Doorman'-groep Epe (Gulden) bestaat één jaar. Er is een troep rood, er zijn twee vaandrigs en ook een hopman.
Er is een logboek en daarin staat de strijd die een jaar lang is gevoerd voor het bestaan van onze verkennerij.

V.l.n.r.: 'oubaas Vosselman Bosch Sr. (met bril), David Marinissen (op de rug), vaandrig Herman Hegeman, vaandrig (later hopman) Henk van Ouwerkerk (met hoed), Huntelaar (op de rug), Piet Loof en Benny Weerdmeester.

De eerste datum in dit logboek vermeld is **22 mei 1945** om 19.00 uur. Er staat letterlijk: oefeningen van patrouille 1, de Vossen, van de Padvinderij groep Epe. Oefening gehouden in het knopen leggen, voorlezen en uitleg van de padvinderswet. Alle leden van patrouille 1 waren aanwezig. W. Hegeman kwam te laat. Ze kwamen vaak te laat in die dagen. Een naam hadden wij nog niet. Maar een aarzelend begin was er met een kleine groep. Thans de Vossen bestaan nog steeds, maar nu in troep wit en W. Hegeman is nog steeds lid.

Het waren de moeilijke beginavonden op het Gemeentehuis. Toch waren het mooie dagen en vaak heb ik daarnaar terugverlangd. Alle hulde moet overigens gebracht worden aan vaandrig Nico van de Laan uit Apeldoorn, die geregeld naar Epe kwam om ons te trainen en te helpen. Hij is nu hopman.
In mijn logboek zie ik namen die thans uit de padvinderij verdwenen zijn. Op **15 juni** kreeg onze groep de naam 'Schout bij Nacht Doorman'. Hopman was toen Jan G. Vosselman Bosch. Vaandrigs waren Henk van Ouwerkerk, de heer Marinissen, Arie van de Ree. Ze vormden de technische leiding.

21 Juni 1945 werden in Epe in de Gemeentewoning de eerste installaties verricht van de hierboven genoemde leiding. Dit was voor ons een plechtige gelegenheid. De grondslagen waren gelegd. Steeds vind ik de installatie een plechtig ogenblik en dit moet je nooit uit het oog verliezen.

De groep groeide. Sommigen vielen af, anderen kwamen erbij. Zo zie ik op **29 Juni 1945** de schorsing van H. Herman uit de padvinderij. Maar hij is veel later teruggekomen en is nu A.P.L. (Assistent Patrouille Leider) van de Bulldoggen, de zesde patrouille van troep rood. Bulldoggen, een reuze naam, en je zou verwachten dat er ook reuzen van kerels in zitten. Mis. Ze zijn bijna allemaal klein. En ook zie ik daar nog vermeld dat een zekere Gouke Leek, je kent hem zeker wel, zijn derde klaskaart had verloren. Foei, Gouke.

De groep groeide en de moeilijkheden ook. Wij hebben sombere middagen meegemaakt. Geduld, geduld en nog eens geduld. Maar soms was het niet meer te houden en dan volgde er een donkere bliksemmiddag. Je kent ze nog wel.

De 6e Juli 1945. De groep is zo uitgebreid dat we moeten splitsen en dat gaat dan op deze datum de geschiedenis in van troep rood onder leiding van een hopman met assistentie van vaandrig Johnny Roggeband.
14 Juli '45. Was voor de leiding een goede dag, een dag waaraan ik nog steeds terugdenk met trots en een zekere eerbied. Toen werden de eerste jongens in Epe geïnstalleerd door de leiding zelf.

Zij waren:
Troep wit: Henk Vosselman Bosch, geen P.L. (patrouilleleider) meer; Henk Ooms, P.L. van de Spechten; Albert Ooms, P.L. van de Kieviten; B. van der Burg; Marius van Ark, geen P.L. meer; Wim van Dijk, Gouke Leek, vertrokken naar Maastricht (nu Nieuw-Zeeland); L. Tinga, vertrokken naar Rotterdam; Johnny Roggeband, vertrokken naar Indië.

Kun je je die dag nog herinneren: Helwit lag de berg in de gem. vijver te vonken in de zon. Bovenop de witte zandvlakte stonden we aangetreden en plechtig klonken de geloften van de nieuwelingen door de trillende warmte, terwijl een R.A.F.-toestel over de hoofden der jongens cirkelde. Drie vielen er flauw in die moordende hitte.

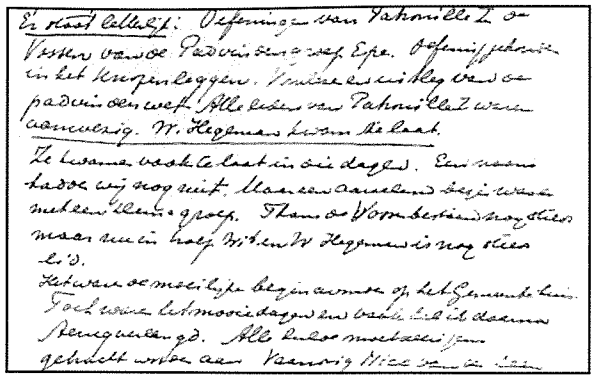
Op 1 Aug. '45 ging mijn vaandrig officieel weg en daarmee kwam ik alleen te staan voor een troep van zes patrouilles, ieder van zes man. De hele winter door stond ik er alleen voor. En ik heb gevochten om de troep in orde te houden terwijl niemand me hielp en het is me gelukt. Maar er waren ogenblikken dat ik wanhoopte, er waren middagen dat ik doodmoe thuiskwam van de lichamelijke en geestelijke inspanning om 's avonds nog weer drie uur bezig te zijn om de administratie in orde te houden. Het was een krankzinnige tijd.

17 Aug. Installatie van de eerste welpen in de gem. Ook de welpen groeiden uit in aantal. Bij troep rood hoort de blauwe horde, bij troep wit de gele. Samen ongeveer 56 man. Velen staan op de wachtlijst. Langzaam echter verbeterde de geest onder de jongens. Ze gingen begrijpen wat padvinderij eigenlijk inhield.

Als ik zo verder blader in mijn logboek, dan zie ik weer de krantenknipsels, de artikelen die ik schreef in de Eper krant om de mensen op de hoogte te brengen wat het verkennen eigenlijk inhield. Nu Juni 1946 (negen Juni 1920 werd de hopman geboren te Groningen, aan niemand zeggen, hoor) zijn er mensen die ons beschuldigen van militarisme. Dit is weer typisch Epe. Je ziet, overal moet je vechten.

6 October '45 was de dag van de Hulp Actie Rode Kruis. Maar het was een sombere dag voor onze troep. In mijn logboek staat het volgende. Afscheid Gouke Leek.

In hem verliest troep rood een uitmuntend patrouilleleider, een goed verkenner en een prettige kameraad. Zo is het, Gouke. Jouw patrouille heeft nu Johnny Witteveen als P.L. en Toon Reezigt als A.P.L.

Het handschrift van het originele verslag (Arie van de Ree)

19 Januari 1946 hebben wij een feestavond gegeven in Het Wapen van Epe voor ouders en genodigden. Een avond die hoewel wat lang zeer geslaagd is. Het programma (prijs 10 cent) luidde als volgt:

1. *Opening*
   a. *Vlagbreken*
   b. *Wet lezen*
   c. *Padvinderslied*
2. *Welkomstwoord door Oubaas*
3. *Lantaarnplaatjes met explicatie door akela Hardonk uit Apeldoorn*

Pauze

4. *Horde geel: Kaa's Hongerdans*
5. *Horde blauw: Eenige liedjes*
6. *Boxmatch*
7. *Troep wit: sketch Een dagje bij de padvinders*
8. *Troep rood. Revue.*

Ik zal het relaas voortzetten over troep rood. Het was gisteravond half 12 toen ik met dit verhaal ophield. Je wist het misschien niet maar de avonduren, wanneer het zo stil is geworden dat de stilte begint te suizen om je heen, zijn de meest geschikte om te schrijven. Het heden wijkt terug. Het verleden toont zich scherper aan je geest. Daar gaan we dan.

Langzamerhand verbeterde de geest bij de Eper padvinders. Vaak waren er botsingen, vaak werden we voor moeilijke problemen gesteld. Maar we blijven volhouden en we vorderen gestadig, waarbij ik uitstekend terzijde werd gestaan door mijn vaandrigs Herman en Jo Hegeman. Ik herinner die gedenkwaardige zaterdag waarop ik helaas de troep niet kon leiden we-

gens oververmoeidheid, toen het huis van Baron van der Feltz afbrandde. In een dankbetuiging zeide deze dat de Padvinders schier het ongelooflijke hadden gepresteerd. Toen was er orde, eendracht, volharding en moed onder de jongens. Zo werd ineens de volle aandacht van de mensen op de groep getrokken, en de groep en de padvinderij kregen een grote waardering van de zijde van het Eper publiek.

En toen dan de herdenkingsdag op 4 Mei gehouden moest worden en medewerking gevraagd werd van de vereniging, kregen we de meest eervolle opdracht en dat was de kroon op ons werk van een jaar lang.

Boven: o.a. Vosselman Bosch, Huntelaar, Schuring, Aart Jonker (winkelier + hoofd brandweer); middenvoor: B.A. Gerards, oud-verzetsman

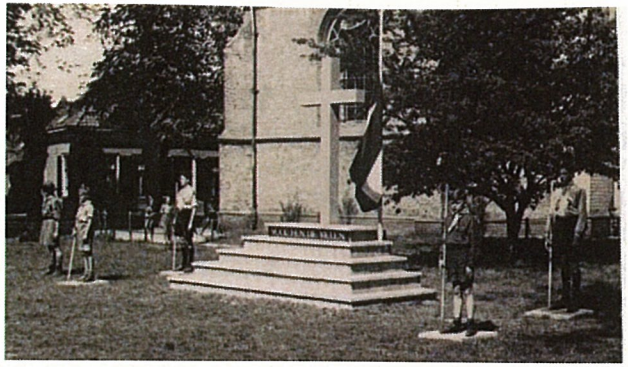
Op de middelste foto loopt Theo Dalmolen, later boekhandelaar

Onder vlnr: Van Ouwerkerk, Marinissen, Vosselman Bosch, Huntelaar en Hegeman

4 Mei 1946

Een stralende dag, toch vol weemoed om hen die van ons weggingen om nooit terug te keren.
In de schaduw van de Grote Kerk, op het grasveld, verheft zich een houten kruis op een stenen voetstuk. Traag wappert de Hollandse driekleur achter het kruis in de zoele ochtendwind. Afgezet is het pleintje, verlaten ligt het daar, wachtend op de

Wake bij de kerk. *Geheel links: Henk van Ouwerkerk, tweede van rechts is Piet Kasteel. Op de achtergrond is nog herkenbaar het huis van schilder Van Vemde.*

dingen die komen zullen. Een groepje padvinders onder leiding komt aangemarcheerd. Kaars rechtop in hun fleurige kleding met de schone dassen en felwitte koorden. Commando's weerklinken en het kruis is omgeven door stramme figuren, die niet bewegen. Ze zijn als het ware één geworden met de onbeweeglijkheid van het houten kruis. De erewacht van padvinders is betrokken bij het monument om de gevallenen. En zo staan ze daar, de jongens, uur na uur, telkens afgelost, maar onbeweeglijk, met de ernst van het ogenblik op hun gelaat, omdat ze weten te eren hen die mogelijk hebben gemaakt door hun offer dat de groep 'Schout bij Nacht Doorman' opgericht kon worden.

Om 13.10 uur komt de versterkte erewacht aanmarcheren. Zes man met twee hoplieden. Honderden en honderden mensen staan te kijken in de felle zon.
Een plechtige stilte heerst er. Weer klinken de commando's. De versterkte erewacht heeft zijn plaats ingenomen. Het ogenblik van de onthulling van het monument is aangebroken. Voor de acht van de erewacht is nu het zwaarste ogenblik van de dag aangebroken. Ook zij immers leden in de oorlog verliezen. Voor het monument zijn gekomen zij wier nabestaanden *(onleesbaar)*. Als standbeelden staan de leden van de erewacht. Een doodse stilte is gevallen over het zonnige kerkplein.

De muziek komt aangemarcheerd in langzaam tempo, terwijl de omfloerste trommels roffelen. Het tromgeroffel houdt op. Even is er niets te horen dan het klagen van de wind om de kerk en het geritsel van de vlag. Dan

weerklinken de tonen van de treurmuziek, Ases Tod van Grieg. Onbeweeglijk staat de wacht.
Maar dit waren voor mij ogenblikken die zo zwaar drukten dat ik de wacht slechts vol kon houden door de uiterste krachtsinspanning. Er was rouw en een mateloos verdriet. Toen de laatste klanken klagend weg trilden in de zoele lentelucht, was het stil, één minuut lang. Er was niets te horen, maar de gedachten toefden bij de nachtmerrie die achter ons lag.
Toen kwam de rede van burgemeester Diepenhorst, eenvoudig en sober, kort maar diep gevoeld. Hierna klonken de tonen van het aloude Wilhelmus over het plein. De erewacht stram in de houding salueerde, een hulde aan hen die vielen. En terwijl daarna de treurmars van Chopin werd gespeeld, sombere maar levende marsmuziek in een langzaam, maar gedragen tempo, kwamen de kransen en begon het defilé. Mensen en nog eens mensen trokken in drommen voorbij, eerbiedig en stil. En de schat van bloemen groeide aan totdat de voet van het kruis er onder bedolven lag. Zwaar dreunden de klanken door de lucht en daar tussendoor het geschuifel van vele voeten voor het monument.
Epe eerde zijn gevallenen en deed dit op eenvoudige maar ontroerende wijze.
En zo had de padvinderij in Epe die dag een taak volbracht op zeer eervolle, zeer waardige wijze en unaniem was de lof van iedereen over de discipline en correctheid van ons optreden.
Hulde aan de jongens die hier aan hebben meegewerkt en aan de anderen die op uitstekende wijze hebben gezorgd voor de afzetting.

En zo zijn we genaderd aan het einde van het eerste jaar en we kunnen zeggen dat onze groep zich met succes zal blijven handhaven. Ik zal je nog enige bijzonderheden geven na dit verslag.

Gouke, ik hoop dat je dit verslag zult lezen en bewaren. Het is misschien niet erg goed geschreven. Maar beloof me één ding.

In het midden: Vosselman Bosch en Colombijn

Laten we elkaar geregeld schrijven en elkaar niet vergeten. Want je eerste schreden op verkennergebied en in verkennersland heb je gezet in onze groep.
Epe is je geboorteplaats als padvinder. Vergeet je hopman niet, de eerste die je gehad hebt. Ik zal photo's van de leiding hieronder bijvoegen:

Dit jaarverslag is beëindigd op 5 Juni 1946 door Arie van de Ree, hopman troep rood. Groep I 'Schout bij Nacht Doorman' Epe (Gelderland).

Enige nadere bijzonderheden
Geïnstalleerd zijn verder: Roel Dekker, Toon Reezigt, Henk Jonker, Theo Ruytenbeek, Joop Wynia, Herman Hennephof, Peter Houwink, Johnny Witteveen, Herman Hegeman, Jo Hegeman, Piet Looff, Mart Vermeulen, Jan Dijkslag, Jan Stel, Henk Kasteel, Piet Kasteel, Clemens Spijkers, Henk Herman.
Als P.L.'s zijn geïnstalleerd: Henk Ooms, Albert Ooms, Theo Ruytenbeek, Henk Jonker, Johnny Witteveen.

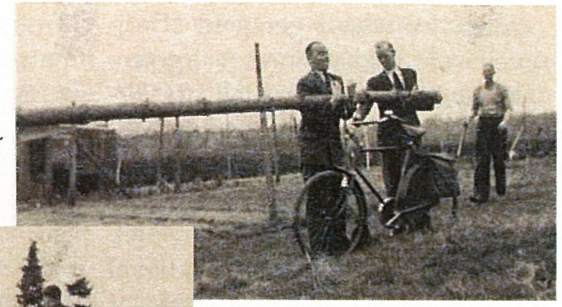
Troep rood heeft de volgende patrouilles:
1. Spechten
2. Houtduiven
3. Uilen
4. Kieviten
5. Koekoeken
6. Bulldoggen

Programma
Woensdagavond 7-8.30 kaderavond voor A.P.L.'s (leiding H. Hegeman)
Vrijdagavond 7-8.00 kaderavond voor P.L.'s (leiding hopman)
Zaterdagmiddag om 2 uur troepmiddag.
Zaterdag 26 Januari 1946 om 3.30 uur werd ons troephuis officieel geopend.

27 Februari 1946 ter gelegenheid van de herdenking van de slag in de Javazee kregen wij electrische lichtleiding cadeau.

De vaandrigs.
De hopman, Arie van de Ree

Hoe vervoer je een toekomstige vlaggenmast voor het troephuis? Gewoon... op je fiets... Gezamenlijke inspanning van Henk van Ouwerkerk en de heer Steenmeijer.

Met dank aan Hans van Ouwerkerk (zoon van Henk) voor het beschikbaar stellen van de foto's. Dank aan Jan Stel en Henk Zantinge, padvinders van het eerste uur, voor het brainstormen over de personen op de foto's...

AGENDA

11 oktober 2008
Open dag nieuwbouw archief Epe. Streekarchivaris Gerrit Kouwenhoven laat van 10.00 tot 16.00 uur aan belangstellenden de nieuwbouw van het archief zien. Toegang via de zij-ingang van het gemeentehuis in Epe.

25 oktober 2008
13.30 uur: excursie naar de 'Wattenfabriek' / Lemoine Holland BV te Emst. Zie voor (verplichte) aanmelding, etc. de volgende bladzijde.

Eind oktober / begin november:
Najaarsfilmavond in Emst.

NAJAARSEXCURSIE

Freek Bomhof

Op zaterdag **25 oktober a.s.** vindt er een bedrijfsexcursie plaats bij Lemoine Holland BV aan de Vaassenseweg 69 te Emst. Deze excursie is een vervolg op de winterlezing van 26 februari jl. en de rondgang langs het bekenstelsel en de voormalige watermolens in Vaassen op 31 mei jl.
Als afsluiting van dit thema bezoeken we een fabriek waar bij de fabricage van hun producten nog altijd gebruikt gemaakt wordt van het beekwater van de Nijmolensebeek.
De fabriek was vroeger onder de bevolking beter bekend als de 'Wattenfabriek' of de moeilijke naam Utermöhlen en Co.

De Nijmolensebeek loopt onder het oudere gedeelte van de fabriek door. De grens tussen Vaassen en Emst wordt daar door de beek bepaald. Hierdoor is het bedrijf zowel in Vaassen als in Emst gelegen. In het oude gedeelte van de fabriek bevindt zich nog altijd de oude stoommachine van Backer en Rueb. Deze is in 1922 geïnstalleerd om als krachtbron te dienen voor het vervaardigen van verbandwatten. Deze originele machine behoort tot een van de meest unieke exemplaren die Nederland nog rijk is en dient als industrieel erfgoed behouden te blijven voor het nageslacht.

Dit is allemaal te zien tijdens deze bijzondere excursie die om **13.30 uur begint!** Voor leden van Ampt Epe zijn de deelnamekosten € 3 per persoon. Niet-leden betalen € 5 per persoon.

Tijdig opgeven
Indien u wilt deelnemen aan deze excursie, dan dient u zich **vóór 11 oktober a.s.** op te geven per e-mail: evenementen@ampt-epe.nl of telefonisch bij Eef Brummel (0578-614939) of Freek Bomhof (055-5424025).
U dient snel te reageren en te melden met hoeveel personen u deelneemt. Er is slechts een beperkt aantal deelnemers aan deze excursie mogelijk. Zonder aanmelding is deelname niet mogelijk!

DE OENER KERKGESCHIEDENIS (10)
De Muggenberg
Jan de Graaf

In de geschiedenis van Oene kan De Muggenberg tot een van de oudste bouwlocaties gerekend worden. Gelegen op een terp aan de rand van de dorpsenk had men het uitzicht over een uitgestrekt laag moerasachtig gebied dat nu we kennen als het Oenerbroek.

Volgens overlevering was De Muggenberg in de 17e en 18e eeuw een fraai versterkte boerderij met twee torentjes. Op een tekening uit 1632 is aan de Oude (nu Grote) Wetering onder Oene deze boerderij te zien.
Als oudste bekende datum werd 15 februari 1717 genoemd, dit in verband met Derk van Hoeclum die als overpander van de Veluwe fungeerde (een overpander was een ambtenaar die diverse onroerende goederen in bezit had, die hem als onderpand waren toevertrouwd door mensen die hun schulden niet konden betalen.)

Deze Derk van Hoeclum was aan de ontvanger des Ampts Epe, Hendrik van Isendoorn, 1146 gulden en 20 stuivers schuldig. Hiervoor gaf hij in onderpand De Muggenberg, bestaande uit huis en hof, alsmede zaai-, wei- en hooiland, gelegen tussen de Oude of Grote Wetering en de Nieuwe Wetering in het kerspel Oene.

Op 7 januari 1734 verkochten Jo van Greuter en Geertruijd van Hoeclum De Muggenberg met de landerijen voor 825 gulden en 25 stuivers aan voornoemde ontvanger des Ampts Epe, Hendrik van Isendoorn.
Na het overlijden van Hendrik van Isendoorn in 1758 vererfden de bezittingen op zijn neef, Frederik Johan van Isendoorn à Blois. Hiermede werd De Muggenberg, benevens de landerijen, bezit van de eigenaar van kasteel De Cannenburgh te Vaassen. In het pachtboek van De Cannenburgh komt op de inventarisatielijst, nr. 524 folio 129, Erve De Muggenberg te Oene voor.

De pacht ving aan in 1807 met de pachter Aart Aalberts Krijgsman. De pachtprijs werd betaald in natura, z.g. zaadpacht, in totaal 20 mud. In 1810 werd de pacht gewijzigd in 24 mud en in 1827 volgde weer een wijziging in 32,4 mud. Dit laatste betekende echter geen verhoging van de pachtprijs. De 24 mud werd berekend vanuit de Harderwijker maat en de 32,4 mud vanuit de Deventer maat. De hoeveelheid graan bleef in beide gevallen gelijk.

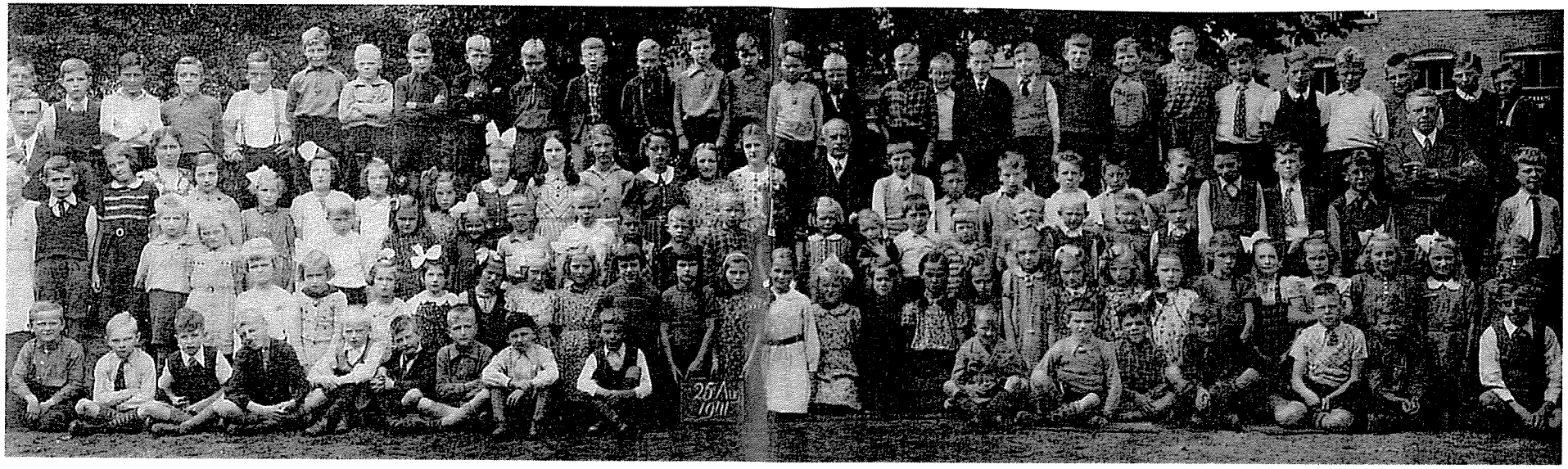
In 1867 werd Roelof Dalhuizen als pachter genoemd, die in 1871 – bij de verkoop van De Cannenburgh in Vaassen – De Muggenberg in Oene kocht. De verkoop vond plaats op 31 augustus 1871 en gebeurde in percelen. Perceel nr. 56 was de bouwplaats De Muggenberg te Oene, groot 8.28.08 ha, bekend onder sectie nr. E 225 t/m H 411, perceel 57 weiland, sectie H 31 en H 32, groot 2.67.20 ha, perceel 62 sectie G nrs. 46-47-48 en 49, groot 1.92.20 ha. Koper was Roelof Dalhuizen voor de prijs van f 13.900.

De Muggenberg, die waarschijnlijk gebouwd was in de eerste helft van de 19e eeuw, brandde in april 1945 af door het opblazen van de Pannenbrug over de Grote Wetering. Dit gebeurde door terugtrekkende Duitse troepen. Voor het opblazen van de brug gebruikten de Duitse troepen bommen. De brand ontstond door de rondvliegende gloeiende bomscherven die op het dak van de met riet gedekte boerderij terechtkwamen.

Op dezelfde locatie werd na de oorlog een nieuwe boerderij gebouwd; deze werd tot in de jaren zeventig bewoond door Albert Jan, Berend en Aaltje Dalhuizen. Laatstgenoemde was op latere leeftijd getrouwd met Teunis Tessemaker.
Toen deze mensen allemaal overleden waren (Teunis Tessemaker in november 1991), waren de Diaconie en de kerkvoogdij van de Nederlands Hervormde Kerk te Oene de enige erfgenamen van het gehele complex. De landerijen zijn elk voor de helft verdeeld onder de Diaconie en de kerkvoogdij.

De woning is in 1993 verkocht aan de familie E. Dijkgraaf die nu De Muggenberg aan de Deventerweg 8 bewoont.

SCHOOL MET DEN BIJBEL EPE, 25 AUGUSTUS 1941

Op ons verzoek in het decembernummer (2007) om de namen van de meer dan 100 kinderen plus onderwijzend personeel van de School met de Bijbel te Epe is één brief binnengekomen, maar deze vermeldde dan ook ALLE namen!!
Wij zijn de heer Henk Zantinge zeer erkentelijk voor zijn bijdrage—en Marjan Hassink voor de foto natuurlijk!

Bovenste rij: Mannes van Essen, Gerrit Jonker, Gerrit van Dorp, Mannes van Essen, Eibert Timmer, Bertus Klein, Drikus Logtenberg, Piet Kasteel, Jan Dijkslag, Joop Wynia, Henk van Meekeren, Drikus Dijkgraaf, Aafko Jonker, Herman Nijkamp, Joop van Eelen, Piet Verhoef, Ritske Bergsma, Freddy Witteveen, Aart Roosendaal, Herman Dijkslag, Tiem Schreurs, Arend Jan Visser, Dick Zwart, Wim van Dijk, Wim Herms, Henk Vos, Teun van Essen, Aalt van 't Hof, Mannes Visser.

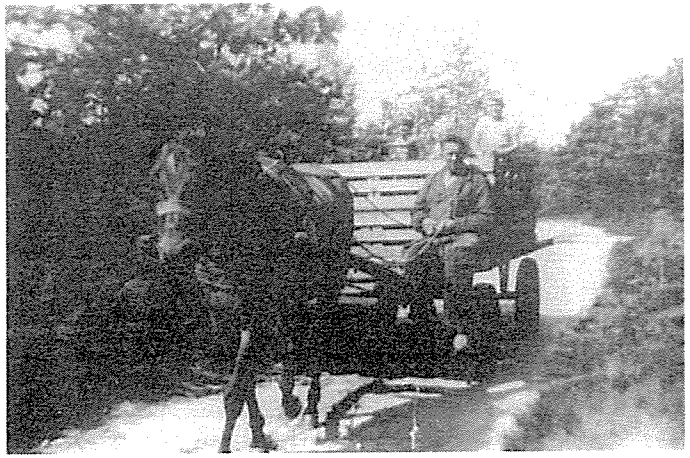
2e rij: Mientje Blok *(niet zichtbaar)*, Bertha Herms, Meester De Groot, Wim Heslinga, Martha Heslinga, juffrouw Van Klaveren, Marietje Stoevenbeld, Gerritje Slijkhuis, Zwaantje van Aefst, Anne Kasteel, Wijntje Jonker, Sieny v.d. Naald, Aartje Smit, Minie van Meekeren, Martha v.d. Naald, Gerrie v.d. Vrugt, Grietje van Aefst, Meester Bergsma, Aart Witteveen, Gerrit van Essen, Aalt Evers, Kees van Norel, Paul van Dorp, Henk Kasteel, Henk Nijkamp, Bennie Jansonius, Wim Uyttenboogaart, Meester Geerts, Mennie Dekker

3e rij: Henk Blok, Jentje Klein, Gerrit Proper, Katrien Jonker, Bertha van 't Land, Jan Dijkstra, Piet Jansonius, Bram van Leeuwen, Adrie van Dijk, Gerrit v.d. Vosse, Saartje van Dorp, Mientje Veldhuis, Janna Nijkamp, Wim Elskamp, Hennie Zantinge, Tjeerd Zantinge, Chris Tellegen, Jan Dul, Henk Stoevenbeld

4e rij (knielend): Anna Kasteel, Annie Witteveen, Fennie van Aefst, Toos Zwiers, Mientje Visser, Betsy Dijkslag, Geertje Jonker, Neeltje Grandia, Gerrie Kasteel, Mientje Junte, Geertje Kasteel, Bertha Timmer, Inie Karssen, Jannetje Roosendaal, Jaantje van 't Hof, Geesje Proper, Katrien Hanekamp, Petertje van 't Hof, Geertje Heering, Marietje van Dalfsen, Dinie Zwiers, Lucie van Leeuwen, Toos Slijkhuis, Jannie van Dorp, Minkje Oosterhaven
Onderste rij: Jan Timmer, Berend Klein, Wim de Lint, Doeke Sijens, Berend Schreurs, Herman Verhof, Evert Kasteel, Jan Oosterhaven, Gerrit Slijkhuis, Chris Hassink, Martin Ettema, Piet Tuitel, Evert Kasteel, Henk Zantinge, Gerrit Timmer, Aart Dijkslag

KIPPENKOOPMAN HEAMSE GAAT DE BOER OP

Mevrouw Oudkerk Pool, Epe

Herman Kamphuis

Op 25 februari 1909 wordt Herman Kamphuis geboren in Emst, in een klein onderkomen aan de Hogeweg, een mulle zandweg omsloten door bomen. Hij heeft een broer en een zusje; de drie kinderen worden door hun moeder opgevoed, want zij is al vroeg weduwe.

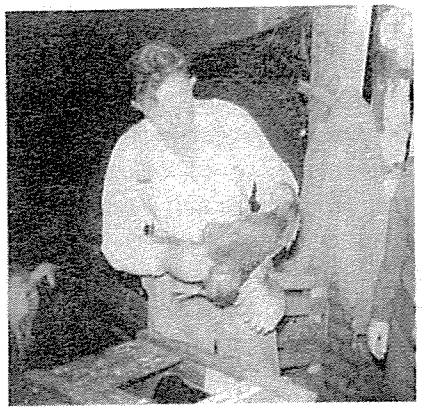
Herman werkt al op jonge leeftijd om zijn moeder te ondersteunen; van spelen komt snel niets meer. Na zijn schoolperiode besluit Herman handelaar te worden.

"Gao toch in de fabriek wäärken, jong, dan beur ie veule meer."
Eigenwies als Herman was, werd hij toch handelaar.
"Uutbetaald worden in de kroeg lèvert niks goeds op."

Als Herman dik in de twintig is, ontmoet hij Jansje Vijge, die aan de Langeweg in Emst woont. Al snel trouwen ze. Op zoek naar huisvesting voor hen beiden komt het Herman ter ore dat een boerderij aan de Hanendorperweg in Emst het bezit is van een Hagenees die hem van de hand wil doen. Snel worden er zaken gedaan: een eenmalig bod en een paar uur later de bezegeling in de kroeg.

Jansje zit niet graag stil bij haar potten en pannen. De nieuwe boerderij met weiland omvat ongeveer 5 hectaren. Herman, die in de volksmond Heamse wordt genoemd, benut niet al het land; dus zoekt Jansje er een bestemming voor.
In die tijd komen de *nette luu uut ut Westen* hier vaak vakantie houden, dus het idee voor een camping is snel geboren. De camping van Jansje wordt 'De Bonte Vlucht' genoemd. Heamse laat de boomrooiers komen en op één dag worden honderden bomen geveld. *"De gemeente kump tur toch te late achter."*

Zo ontstaan drie velden, dicht achter de Kroondomeinen, waar de tenten van de *nette luu* komen te staan. In de zomer is Jansje druk met het onderhoud van de toiletgebouwen en het schoonhouden van de camping.
In het najaar is het tijd voor de *häärfsschonemaak*, werkelijk alles gaat van zijn plaats en er wordt flink geschrobd. In de wintermaanden herstelt ze kleding en naait ze nieuwe voor haarzelf en Heamse.
Al snel komen er drie kinderen, eerst Henk, drie jaar later Bep en nog weer een jaar later Hannie. *"De drie vente bint echte handenbinders."*

Heamse

Jansje heeft het heel druk als moeder en gastvrouw. Heamse is niet echt een hulp voor Jansje, hij is al vroeg *'op de handel'* en *'hee stun veur dag en dauw op en kwamp pas as ut duuster worden weer op huus an.'*

Iedereen kent in de jaren vlak na de Tweede Wereldoorlog de handelaren Herman Kamphuis en Bart Koetsier. Allebei hebben ze hun eigen adresjes waar ze langs gaan op zoek naar vee dat gekocht en verhandeld kan worden.

's Morgens om vijf uur staat Heamse al op en trekt er met paard en wagen op uit. Hij gaat langs de boeren van Gortel tot Vaassen en van Nunspeet tot Oene. Daar koopt hij kippen, konijnen, schapen, geiten, koeien en paarden. Wanneer het beest er goed uitziet, dan neemt hij het mee. Op de kar heeft hij kisten staan en daar gaan ze in. Kan het beest niet in een kist, dan bindt hij het achter aan de wagen en rijdt ermee naar *huus*.
Tuus zijn er speciale schuren waar ze worden opgehokt tot het maandag weer markt is in Apeldoorn. De kinderen, ondertussen al oud genoeg om te helpen, worden van hun bed gelicht en de stallen ingestuurd: *'Kiek mar hoeveule kippen a'je könt vangen. Alle kissen mot vol wean.'*
Slaperig, maar gedreven rennen ze door de stal, pakken wat ze pakken kunnen. Met de kisten vol kippen gaat vader door het donker met paard en wagen naar de markt in Apeldoorn. Pas 's avonds keert hij moe naar *huus* terug, het verdiende geld gehalveerd in de kroeg.

Heamse is een vriendelijke man die de aandacht trekt van Bart, die niet graag naar school wil en ook thuis het niet goed kan vinden. Hij doet niets liever dan met Heamse, *zien grote vrind,* op pad gaan. Bart staat al vroeg op de stoep om met hem mee te kunnen gaan. Samen gaan ze bij boeren langs.
"Wat denk ie Bart, zol dat un flinke pietse oplëveren?" Heamse keert de kippen op de kop, kijkt onder de veren naar de huid: zit er genoeg vet aan? Hij heeft er een goede kijk op en niemand kan hem een loer draaien.

Bart Koetsier

Op een goede dag rijden ze samen langs het huis van de moeke van Bart.
"Ik wille nog niet naor huus toe op an."
Bart kruipt gauw in de kist die op de kar staat. Moeder ziet Heamse langs komen en roept: *'Is Bart bie oe? Hee is zeker in de kiste erkreupen. Nem um mar met, ik kan Bart toch niet meer gebruuken.'*
Zo komt Bart bij Heamse en zijn gezin wonen. Hij heeft een kamer in de schuur en is zeker dertig jaar gebleven. Het is een handige knaap. Hij draait er zijn hand niet voor om om lastige paarden aan te pakken. Ook jonge paarden maakt hij zadelmak. Heamse heeft een goede hulp aan hem. In de winter ploegt hij met Heamse het grasveld van de camping om en zaait nieuw gras in om zo te zorgen dat de *nette luu uut ut westen* weer makkelijk hun tentje op kunnen zetten.

Jansje heeft ondertussen het volledige beheer over de camping. Bep helpt haar met het schoonmaken van de gebouwen en het bedienen van de klanten. Het is hard werken. Het gezin staat voor dag en dauw op. Heamse en Bart vertrekken naar de markt. Bep gaat naar haar werk. Samen met Jansje gaat ze op de fiets over het zandpad naar Gortel. Hier is een kruidenier waar Jansje haar boodschappen gaat halen. Samen ploeteren ze door het mulle zand, elkaar om beurten voorttrekkend.
Halverwege gaan ze *uut mekare*: Bep op weg naar het adres waar ze als hulp in de huishouding werkt en moeder naar Gortel. Elke dag opnieuw speelt zich dit tafereel af, totdat Hannie de mazelen krijgt. Hannie wordt ernstig ziek en herstelt niet goed.

Met het vorderen van de jaren wordt het werk te zwaar voor Jansje en zij overlijdt uiteindelijk op 59-jarige leeftijd.

Heamse blijft op de camping wonen en wordt verzorgd door zijn dochter Bep. De kinderen nemen het bewind over de camping niet over. Henk verhuist naar een burgerhuis in Emst. Bep heeft Jansje beloofd voor Hannie te zorgen en neemt haar, wanneer ze zelf getrouwd is, in huis en verzorgt haar nog vele jaren.

UTERMÖHLEN

Wim van 't Einde

Gezien het feit dat Ampt Epe binnenkort een excursie organiseert naar het huidige Lemoine, stuurde Wim ons drie artikelen met betrekking tot Utermöhlen.

Op 25 oktober organiseert Ampt Epe een excursie naar de 'Watt'nkaste', een bedrijf dat al ruim een eeuw op deze plaats is gevestigd en inmiddels een aantal namen heeft gehad waaronder de langste tijd Utermöhlen, later Apco International BV, terwijl het nu een onderdeel van het Franse Lemoine is.

Het leggen van de eerste steen op 15 november 1907

Joost Vlasveld bezat in 1907 de Nieuwe Molen aan de Hofse of Nieuw Molensebeek, een molen die al een lange geschiedenis had. De eerste vermeldingen van deze (oorspronkelijk een papier) molen vinden we in de zeventiende eeuw. Lange tijd waren er twee molens op deze plaats. Joost Vlasveld is aan het einde eigenaar van de molens, maar heeft de papierproductie dan al wel vaarwel gezegd. Het wordt eerst een 'briquettenfabriek'; later fabriceert hij er houtwol. Joost Vlasveld verpacht vanaf 1896 het bedrijf voor tien jaar aan Hendrik Herman Blijdenstein.

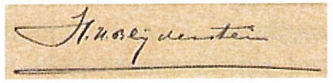
Joost Vlasveld werd op 17 september 1846 in Zegwaart (het huidige noordoosten van Zoetermeer) geboren als zoon van Arie Vlasveld en Anna Kooijer van de Rotte. Hij kreeg dezelfde naam als twee eerdere broers: de eerste in 1837 en in 1843 overleden; de tweede in 1844 geboren en het jaar daarop overleden.
Hij trouwde op 13 september 1888 in Leimuiden met Aagje Kalsbeek. Het paar kreeg drie kinderen. Hij overleed op 20 april 1924 in Apeldoorn op 77-jarige leeftijd.

Blijdenstein en Vlasveld hadden eind 1906 plannen om op de plek van de oude molen een chemische wasserij/ververij op te richten. Op 5 januari 1907 kregen ze daarvoor toestemming van de gemeentelijke overheid. De gemeente berichtte hun: "Wij hebben de eer U te berichten, dat, aangezien door U eene uitbreiding aan de inrichting wordt gegeven, hiervoor alsnog overeenkomstig de Hinderwet in verband met de Veiligheidswet door U vergunning zal moeten worden gevraagd, waarvoor dezelfde stukken, als bij Uw eerste verzoek moeten worden overgelegd". Hij zal ongetwijfeld aan deze bureaucratische vraag hebben voldaan. Om geen problemen voor zijn Hinderwetaanvraag te krijgen, bood H.H. Blijdenstein zijn buurman stroomafwaarts een alternatief aan (zie hiervoor het artikel 'Oplossing voor milieuprobleem in 1907' op blz. 41).

Later dat jaar vroeg hij op 18 november een bouwvergunning aan voor het bouwen van een wattenfabriek. De vergunning daarvoor werd dezelfde dag afgegeven. De eerste steen van de nieuwe fabriek was toen al gelegd (namelijk op 15 november), dus het verlenen van de bouwvergunning moet min of meer een formaliteit zijn geweest. Op dezelfde dag (18 november) verkocht Joost Vlasveld zijn bezit aan de nieuwe Naamloze Vennootschap 'F.C. Utermöhlen Verbandwattenfabriek'.

Handtekening J. Vlasveld

Handtekening H.H. Blijdenstein

Handtekening H. Menalda van Schouwenburg

Naast Hendrik Herman Blijdenstein werden Hermann Menalda van Schouwenburg en Carl Friedrich Utermöhlen als directeuren van deze nieuwe maatschap genoemd. De koop bestond uit een fabriek met turbine en daaraan verbonden drijfas, grond, woning, magazijn, een schuur,

tuin, wei- en bouwland, wegen, bomen, hakhout, water en beekwal, gedeeltelijk in de kadastrale gemeente van Epe en Oene en die van Vaassen liggend. Het grondoppervlak was 5 hectaren, 68 aren en 58 centiaren groot. Ook werden de rechten op de onverdeelde helft van de Hofsche of Nieuwmolensche beek met dijken en sprengen, hetgeen bestond uit percelen water en beekwal, verkocht. Als koopprijs werd 25.000 gulden overeengekomen. Een bedrag dat overigens niet werd uitbetaald, maar in de vorm van een hypothecaire lening tegen 5% rente, met het verkochte als hypotheek. Deze overeenkomst werd op 13 maart 1908 in een akte vastgelegd door de Vaassense notaris Becking.

De plannen waren echter groter dan slechts een maand daarvoor bekend was. Op 2 december werd daarom een bouwvergunning voor een extra loods aangevraagd.
Ook die bouwvergunning liet niet lang op zich wachten; deze werd door de gemeente op 13 december 1907 afgegeven.
Het bedrijf kon dus starten en groeien. Maar de eerste jaren vielen de resultaten tegen. Blijdenstein vertrok in 1910 en drie jaren later vertrok ook Hermann Menalda van Schouwenburg. Zij bleken niet in staat de fabriek op een goede manier te laten draaien. Besloten werd de Emster NV (voor deze fabriek dus) samen te voegen met die van de andere vestiging van Utermöhlen (in Amsterdam).

Ter gelegenheid van het 12½-jarig bestaan werd in 1920 wat met elkaar gedronken

Bronnen

Utermöhlen in verband sinds 1880, eigen uitgave ter gelegenheid van het 110-jarig bestaan in 1990

Hypotheekakte Notaris J.H.B. Becking, Vaassen
Verschillende documenten met overeenkomsten
http://home.hetnet.nl/~textielfamilieblijdenstein/index.html
http://members.chello.nl/~j.nikkels/gen/papier/emst.html#nieuwe1

OPLOSSING VOOR MILIEUPROBLEEM IN 1907

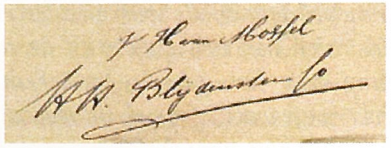
Milieuproblemen zijn van alle tijden, zoals ook blijkt uit een overeenkomst uit 1907 tussen de heren Van Mossel en Blijdenstein. De katoenblekerij van de laatste bleek de beek zodanig te vervuilen dat de eerste de beek niet meer kon gebruiken. Een situatie die onder de huidige regelgeving niet meer zou worden geduld, maar toen nog acceptabel was. Een eenvoudige oplossing tussen beiden werd gevonden, die in onderstaande overeenkomst werd bekrachtigd.

Ondergetekende J.H. Mossel verklaart hiermede, dat hij van de firma H.H. Blijdenstein & Co te Emst heeft ontvangen het materiaal voor een waterput met pomp, en wel zonder dat deze firma hiertoe verplicht was, doch alleen op grond van minnelijke schikking, omdat de katoenbleekerij het water in de beek langs zijn woning voor hem onbruikbaar maakte.

Hij verbindt zich hiertegenover nooit meer over vervuiling van het water der beek te zullen reclameeren, noch tegen de firma, noch tegenover derden en verklaart met deze schikking genoegen te nemen.

Aldus overeengekomen te Emst den 1sten Mei 1907.

(ondertekend door)

J.H. van Mossel
H.H. Blijdenstein & Co

ARBEIDSCONTRACT UIT 1907

Arbeidsovereenkomsten zijn van alle tijden. Onderstaand een arbeidsovereenkomst die door de voorganger van de Wattenfabriek werd opgesteld voor een werkmeester. Duidelijk worden de taken en prioriteiten omschreven. Naast salaris was er ook sprake van een aantal secundaire arbeidsvoorwaarden. Een heuse optieregeling werd er bovendien getroffen. Ook werd een ontslagregeling opgenomen voor het geval de nieuwe werkmeester ernstige nalatigheid verweten kon worden.

Vaassen, 23-10-1907

Heden is het volgende contract tusschen de firma H.H. Blydenstein & Co en den werkmeester J. Aalders afgesloten.

J. Aalders treedt met den 15 November in dienst van de Firma H.H. Blydenstein & Co, of wel van de Naamlooze Vennootschap, waarin dezelve veranderd wordt, als werkmeester en belast zich met het opzicht en de regeling van het geheele bedryf der bleekery en wattenfabriek in overeenstemming met zyne chefs.

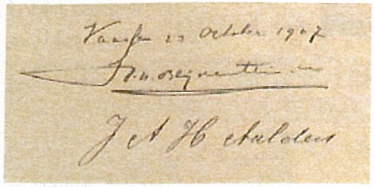
Hy heeft in het byzonder te zorgen voor een geregeld bedryf, voor orde en zindelykheid in en by de fabriek en zyne geheele kracht te wyden aan zyne opgaven, ten eerste het fabricaat zoo goed mogelyk te maken, ten tweede, eene zoo groot mogelyke productie met zoo weinig mogelyk kosten te maken.

Noch dit, noch de groote productie mag echter geschieden op kosten van de kwaliteit, deze blyft hoofdzaak, dan de productie, en dan de goedkoopste.

Hierover ontvangt J. Aalders een minimumsalaris van vyftien gulden per week, vry wonen en genot van groentetuin, alsmede vry brand, terwyl hieromtrent voorbehouden wordt, later by geregeld bedryf dit te veranderen in een aandeel in de productie of in de winst, waarover dan na een à twee jaren een nieuwe afmaking getroffen zal worden.

Dit contract geldt met driemaandelykssche opzegging, met dien verstande, dat slechts op den eersten van ieder kwartaal opgezegd kan worden, dus op 1 Januari, per 1 April, enz.

Alleen heeft de Firma het recht ingeval van grof plichtverzuim Aalders met behoud van drie maanden salaris dadelyk te ontslaan en tot het verlaten van de woning te noodzaken.

Vaassen, 23 October 1907
H.H. Blijdenstein & Co
J.A.H. Aalders

BOEK OVER 50 JAAR MOLUKSE GEMEENSCHAP VAASSEN

Dit jaar is het 50 jaar geleden dat het woonoord Vaassen (destijds in de volksmond Ambonezenkamp geheten) werd geopend.

Ter gelegenheid daarvan is op 10 september jl. in wijkgebouw Balai Pusat het boek *50 jaar Molukse gemeenschap Vaassen* gepresenteerd. Ruim vier jaar is Arriën Scholten bezig geweest met het speuren in archieven en het interviewen van mensen om de geschiedenis van de Molukse wijk in Vaassen te beschrijven. Het is een boek geworden van 144 pagina's (met ruim 200 foto's) met de geschiedenis, de verhalen en herinneringen van bewoners van het woonoord en mensen die veel contacten hadden met het woonoord en zijn bewoners.
Voor het raadplegen van het archief van de gemeente Epe kreeg de schrijver alle medewerking van streekarchivaris Gerrit Kouwenhoven, alsmede van medewerkers van diverse andere afdelingen.

Het boek is in de boekhandel te koop voor 19,95 euro.

OPGRAVINGEN IN OENE: EEN HISTORISCHE INTERPRETATIE (1)

Evert de Jonge

Het opgravingsgebied Oene-West (Foto: Tjada Amsterdam)

Inleiding

Sinds enkele jaren zijn overheidsinstanties, maar ook particulieren, bij bouwplannen verplicht een archeologisch onderzoek te verrichten. Voorafgaand wordt vaak een verkennend onderzoek uitgevoerd.

In het plangebied Oene-West te Oene, waar woningbouw zal plaatsvinden, leidde dat tot de conclusie dat er een mogelijke vindplaats was.[1)] Daarom werd van 3 tot 5 maart (2008) door het Bureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur en Cultuurhistorie (BAAC BV), in opdracht van de gemeente Epe, een *Inventariserend Veldonderzoek* uitgevoerd. In juni 2008 rapporteerden zij hun bevindingen aan de gemeente Epe die enkele van de conclusies bekendmaakte, namelijk dat er middeleeuwse boerderijen gevonden waren. Het betrof een deel van een nederzetting uit de Volle Middeleeuwen (circa 950-1250). Deze vindplaats wordt door mij alvast oud-Oene genoemd.

Bij nadere bestudering van het rapport blijkt dat de opgraving tot vragen leidt over de ontginningsgeschiedenis van het IJsseldal in het algemeen en de bewonersgeschiedenis van Oene in het bijzonder. Ook meldt BAAC dat een relatie van de bewoners van de nederzetting, i.c. het vroege Oene, met het kapittel van St Marie niet uit te sluiten is. Dit vraagt om nader onderzoek, aldus de rapporteurs.

In dit artikel wordt alvast de relatie tussen St Marie en (oud-) Oene nader belicht. Daarbij speelt de ligging van het zogenaamde 'Hof te Oene', de hofboerderij van het kapittel, een grote rol.

Volgens een recent artikel van medelid Jan de Graaf lag het hof buiten het dorp, waar later een kasteeltje stond, terwijl er ook oude berichten zijn die over een plek nabij de Grote Voorn aan de IJssel spreken. Naar mijn mening lag het hof bij de kerk. De interpretatie van oude akten toont dat aan. Waarmee gelijk een reden is te vinden waarom het huidige dorp daar ligt, nadat 'oud-Oene' verdween.

Natuurlijk komen eerst de resultaten van de opgraving aan de orde (I), al moet ik mij beperken, want het rapport is nog niet officieel vrijgegeven. Daarna volgt mijn betoog over de relatie tussen (Oud-) Oene en St Marie (II).

I. De opgraving

a. *Het terrein:* een gebied van 1,32 ha ten noordwesten van de Ida Pluckroosweg te Oene, ten noorden van de Kloosterallee gelegen.

b. *Onderzoeksvragen voor BAAC (samenvatting).* Wat is:
-de aard, omvang, kwaliteit en datering van de vindplaats;[2)]
-de gaafheid van de vindplaats;
-de datering van vondsten;
-de relatie tussen vindplaats en landschap;
-de economische en sociale status van de bewoners;
-de relatie tussen met stad en platteland en die van de vindplaats met de geestelijke exploitanten in het middeleeuwse Oene.

c. *Methode:*
Er werden zes proefsleuven (werkputten) gegraven van 4 x 40 m. In totaal werd 1075 m² onderzocht, dus circa 8% van het totale gebied.

d. *Onderzoeksresultaten:*
- Het relatief dunne esdek dat over de vindplaats ligt, is tussen de 40-60 cm dik. Dit dek werd in de Middeleeuwen door plaggen-

bemesting opgebracht.
- In totaal zijn er 100 paalsporen, 4 kuilen, 11 greppels (waarschijnlijk scheidingen tussen de respectieve erven), 12 natuurlijke sporen en een waterput opgegraven. Het betreft delen van boerenerven uit de Volle Middeleeuwen. De erven schat men op circa 20 meter lang en de vorm is typisch voor genoemde periode.
- De meeste gevonden scherven zijn te dateren tussen 850-1250.

e. *Conclusie:*
- De gaafheid en kwaliteit van de vindplaats is zeer goed te noemen. De nederzetting is redelijk goed bewaard gebleven.
- De vondsten (scherven, een dakpan, een half drinkglas) zijn gering, maar dat is voor die periode normaal.
- Over de economische interpretatie kan (nog) niets worden gezegd. De huisplattegronden en overige sporen wijzen op normale boerenerven.
- De vindplaats doet vermoeden dat er verband is met ontginning in de Volle Middeleeuwen.
- Over de relatie tussen stad versus platteland en/of grondexploitanten kan geen uitspraak worden gedaan.

f. *Aanbeveling:*
De aangetroffen nederzetting is zeldzaam van aard, aangezien in de Midden-Nederlandse zandgronden nauwelijks vindplaatsen uit de Volle Middeleeuwen bekend zijn die opgegraven zijn. Het plangebied biedt de kans een groot deel van de nederzetting bloot te leggen; de informatiewaarde is hoog. Een (totaal) opgraving zal met betrekking tot de bewonersgeschiedenis van Oene en de ontginning van het IJsseldal nieuwe inzichten kunnen geven. Indien er beneden 50 cm onder het huidige maaiveld wordt verstoord, dan is de aanbeveling het gehele plangebied op te graven.

g. *Samenvatting/onderzoeksvraag:*
Er is een nederzetting geweest, gelegen ten zuidwesten van de huidige dorpskern van Oene, die bewoond was tussen globaal 850 en 1250. Welke relatie is er met het (Utrechtse) kapittel van St Marie?

II. (Oud-)Oene en het Utrechtse kapittel van St Marie

Ten geleide
Om de context van grondbezit van een Utrechts kapittel op de Veluwe, i.c. Oene, het stichten van een hofboerderij aldaar beter te begrijpen, start ik met wat informatie over middeleeuwse politiek en de rol van de bisdommen. Daarna ga ik in op de positie van St Marie op de Veluwe en het zogenaamde hovenstelsel en als belangrijkste de ligging van het hof. Daarna kan een antwoord worden gegeven op de rol van St Marie bij de verplaatsing van oud-Oene.

Keizerlijke en bisschoppelijke politiek
Nadat het rijk van keizer Karel de Grote werd opgedeeld (9e eeuw), ontstond het Oost-frankische Rijk, later het Heilige Roomse Rijk (der Duitse natie) genaamd. De heersers, de keizers, probeerden de macht van de zogenaamde stamhertogen te beteugelen door wereldlijke macht te geven aan de bisschoppen. Het voordeel was dat een geestelijke niet huwde en er geen opvolgingsproblemen waren, zodat steeds een partijgenoot van de keizer bisschop werd. Later ontstond over het benoemingsrecht een fikse ruzie met de paus, de zogenaamde Investituurstrijd (1075-1122), die een uitliep op een schisma in de kerk.

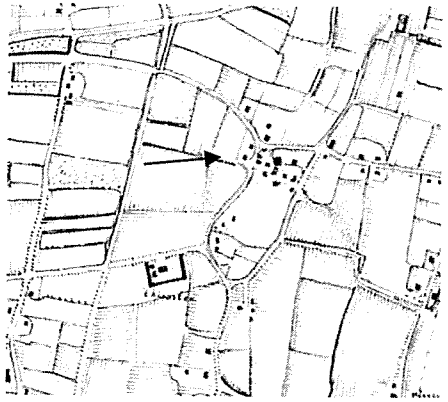
Om zich te handhaven in zijn uitgestrekte gebied, moest een bisschop tegenwicht bieden aan belangengroepen binnen de adel. De tactiek was personen of groepen aan zich te binden door gebieden in (achter)leen uit te geven of kerkelijke instellingen, zoals kapittels en kloosters, te stichten en die te begiftigen met land. Aan het hoofd van dergelijke instellingen stonden proosten en abten, terwijl in het kapittel tevens adellijke kanunniken werden opgenomen, zodat er emplooi was voor de jongere zonen van de adel. Zo bond men machtige heren binnen het bisdom weer aan zich.

Het oudste kapittel van een bisdom, meestal Domkapittel genaamd, koos na het overlijden van de bisschop een kandidaat, de elect-bisschop. Deze werd na zijn wijding door de paus voor het leven de hoogste geestelijk van een bisdom. Van belang is dat na de Reformatie in de Republiek de bisdommen weliswaar verdwenen, maar dat de kapittels in stand bleven. Wel werden sindsdien de functies van proost en kanunniken nu door zowel (protestante) adellijken als patriciërs worden uitgeoefend, met als voornaamste taak de instandhouding van het goederencomplex.

Het bisdom Utrecht en zijn kapittels
In het toenmalige Nederland

ontstond in de vroege 8e eeuw het bisdom Utrecht.
De bisschop heerste over een gebied van het huidige Zeeland tot de stad Groningen. Van meet af aan werd aan het gebied geknabbeld. Allereerst probeerden machtige adellijken – de latere landsheren – delen van het gebied in te palmen of zich onafhankelijk te maken van de bisschop. Zo zou de gouw Veluwe een onderdeel worden van het graafschap, later hertogdom, Gelre. Ook de bisschoppelijke macht in Friesland, Groningen & Ommelanden en de graafschappen Holland & Zeeland ging verloren, zodat feitelijk maar geregeerd werd over het zogenaamde Nedersticht (huidige provincie Utrecht) en het Oversticht (huidige provincies Overijssel en Drenthe). Dit was de situatie in de 13e eeuw.

In het bisdom Utrecht zouden in meerdere steden kapittels ontstaan, zoals het kapittel van St Lebuïnus te Deventer dat veel land op de Oost-Veluwe verwierf. De belangrijkste kapittels waren gevestigd in de domstad zelf. Het waren de kapittels van St Maartens- of Domkapittel, St Salvator of Oud-Munster, St Jan, St Marie en St Pieter. Het kapittel

De situatie rond de kerk te Oene, 1806 (kaart gemaakt door De Man). Hierop is duidelijk te zien dat westelijk van de kerk een perceel lag dat omgeven werd door een soort perceelscheiding. Dit zal het terrein van het Hof zijn geweest.

van St Marie werd gesticht in de late 11e eeuw en was op een na het jongste kapittel in Utrecht. Het kreeg en verwierf land in Midden-Nederland (in de huidige provincie Utrecht, de Betuwe, de tol bij Emmerik en vooral op de Veluwe). In relatie tot haar Veluwse bezit werd St Marie voor het eerst genoemd rond 1200, waarbij het ging om haar hof in Harderwijk.

De Veluwekamer

St Marie zou een van de grootste grondbezitters in Oene worden. Uit belastingregisters uit de 16e en 17e eeuw blijkt dat geestelijke instellingen überhaupt de grootste landeigenaren waren in het kerspel Oene. Allereerst de kerk zelf, die al genoemd werd in 1176, dan nog als kapel. Pas in 1238 werd dit bouwwerk tot kerspelkerk gepromoveerd en Oene tot kerspeldorp. De grootste grondbezitter was het in de 15e eeuw gestichte klooster Nazareth, dat in zijn hoogtijdagen een complex vormde van zo'n negen gebouwen. St Marie was dus een van de geestelijke instellingen met grond in Oene, niet de grootste, maar wel de oudste.

Het kapittel heeft in de vroege 12e eeuw op de Veluwe bezit verworven. De oudste akte over goederen in Oene is van een wat latere datum, namelijk toen in 1263 en 1265 het kapittel van Dirk van Emst, richter van Veluwe, bewoner van het *Hof tot Emst*, land in Oosteroene in pandschap kreeg. Het totaal aan Veluwse bezittingen noopte het kapittel weldra om een vorm van beheer in te voeren die typisch middeleeuws was: het hofstelsel. Dit hield in dat de horigen hun tienden, tijnsen en pachten in een hof moesten afleveren. De beheerder van zo'n instelling, de hofmeier, kreeg enkele malen per jaar bezoek van kanunniken die zijn administratie controleerden. Tevens werd het bezoek benut om een hofgericht te houden, waar recht gesproken werd in geschillen tussen en met de horigen. Het kon echter ook zo zijn dat op een hof geestelijken woonden, zoals op de bekende Kelnarij van Putten. Overigens had niet alleen de geestelijkheid hoven, ook wereldlijke heren, zoals de Gelderse hertog, gebruikten het hofstelsel. Helaas is de administratie van de meeste Veluwse hofgerichten verloren gegaan, alleen van de Kelnarij is een deel bewaard gebleven.
In de 14e eeuw boette het hofstelsel in betekenis in, terwijl hofgerichten en de horige stand verdwenen. Wat wel bleef bestaan, was horigheidsrechten in onroerend goed, zodat het stelsel pas in 1795 definitief verdween.

Terug naar St Marie. Het kapittel stichtte hoven in Apeldoorn, Harderwijk, Oene en Wilp. In geen van deze woonden geestelijken, zodat hofmeiers de hoven bewoonden. In de late Middeleeuwen verdwenen deze functionarissen van het toneel en werden de hoven in erfpacht gegeven of verkocht. Zowel in Apeldoorn als Oene werd verpacht.
Wat bleef was een administratieve functie, maar de kanunniken

lieten zich echter steeds minder zien. Een rentmeester nam de toeziende taak over. Hij zou, samen met de schout en geërfden, eenmaal per zes jaar de goederen van St Marie verpachtten, wat in Oene in de herberg gebeurde.
De schout van Apeldoorn vervulde geregeld de functie van rentmeester. Hij kreeg zijn instructies vanuit Utrecht, de stad waarnaar hij geregeld reisde voor overleg en om verantwoording af te leggen. In de bewaard gebleven resolutieboeken is veel te vinden over de diverse handelingen met betrekking tot het goederenbeheer.

Het geheel van het beheer werd sinds de zestiende eeuw *De Veluwekamer* genoemd.

Wordt vervolgd

NOTEN:

1) J.R. Mooren en M. van Putten, *Epe. Plangebied Oene-West. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven* (Den Bosch, juni 2008). Hierna geciteerd als IVO-Oene.

2) Plaats waar archeologisch materiaal is verzameld of te verzamelen is, ook wel *site* genoemd. Dus in dit geval de bodem van de gegraven putten.

In verband met ruimtegebrek houdt u nog een illustratie uit de Kadastrale Atlas Epe-Oene 1832 *van ons tegoed.*

Eerste Dorpsreünie Epe 20 juli 2008 (vervolg van blz. 19)

We noemden de Hoofdstraat toen nog de Zwolseweg: een grintweg met een klinkerpad in het midden voor de paarden.'

Volgend jaar weer zo'n reünie?
'Daar wordt al wel om gevraagd', heeft Paasman ook wel gehoord. Hij bedient de apparatuur waarmee oude beelden en tekstjes op een scherm verschijnen. Maar slechts weinig bezoekers hebben er oog voor. Veel te druk in gesprek met oude bekenden. De juichkreetjes van herkenning die er af en toe bovenuit stijgen, spreken boekdelen.
Ampt Epe-voorzitter Evert de Jonge is ook ín voor herhaling. De historische vereniging heeft zich, op verzoek van initiatiefnemer Jan Paasman, ook met de organisatie bemoeid en wil dat voor zo'n succesnummer wel blijven doen. 'Maar dan in een grotere zaal. En oude foto's langs de wanden. Zoals bij de Vaassenreünie.'

DE CANNENBURGHER BOERENDANSERS

Dianne Hamer

Dit is het tweede artikel samengevat uit het werkstuk van Anita Oppedijk, ditmaal gaat het over de Cannenburgher Boerendansers uit Vaassen.

Deze dansgroep is opgericht op initiatief van de Vaassense VVV. Men wilde een boerendansgroep beginnen om in de vakantietijd medewerking te verlenen aan de dorpsavonden. In oktober 1957 werd het voorstel gedaan, in december was er dansleiding gevonden en in januari 1958 kon men van start gaan. De oprichtingsdatum van de groep werd officieel vastgesteld op 4 februari 1958 en in de zomer van dat jaar vonden de eerste openbare optredens plaats. De naam van de groep is natuurlijk afgeleid van het kasteel De Cannenburgh in Vaassen. De groep die nu zo'n 50 leden heeft, heeft pas het 50-jarig jubileum gevierd in het Koetshuis bij het kasteel met een receptie voor belangstellenden en een buffet voor de leden.

De groep begon met zes optredens, maar in de loop van de jaren breidde dat aantal zich fors uit, evenals het ledental dat flink groeide. Ook zijn er van het begin af aan een aantal muzikanten aan de groep verbonden.

De doelstellingen van de dansvereniging zijn:

- Het instuderen van boerendansen en dansen uit vroeger tijd;
- De folklore, voornamelijk in zang, dans en klederdracht levend houden.

De groep treedt vaak op: in vakantieverblijven, tehuizen en tijdens openluchtfeesten zoals braderieën, schaapscheerdersfeest, zwemvierdaagse, enz. Verder wordt er ook deelgenomen aan festivals in binnen- en buitenland.
Bij een optreden komen de dansers, die in Veluwse dracht gekleed zijn, op in paren, voorafgegaan door de muzikant(en). De daarbij gebruikelijke melodietjes zijn 'Zie de boerinnetjes', 'Castles in the air' (dit is tevens de melodie van de Cannenburgher dans) en 'Irish washerwomen'. De vrouwen zetten dan het spoormandje langs de kant en men stelt zich op voor de eerste dans.
Een van de dansers is altijd ceremoniemeester. Hij kondigt aan wat er komt, dit altijd in dialect. De dansen zijn meestal gegroepeerd in series van drie dansen, vaak is één ervan een vierkantsdans (horlepiep, zonnebloem, molen of de veegert). Een of twee series dans worden afgewisseld met gezang. Om de liedjes goed te kunnen volgen, wordt er meestal van te voren iets over de inhoud verteld. Een avondvullend programma duurt ongeveer twee uur, een tweetal dansen wordt ook met het publiek gedanst.

Wat is de herkomst van de dansen? Zijn ze oorspronkelijk afkomstig van de Veluwe?
De dansen zijn merendeels vanuit Duitsland en Twente naar deze streek gekomen. Men leerde de dansen meestal van de marskramers. Als zij bij de boeren overnachtten, werd er vaak een gezellige avond van gemaakt op de deel. Een dans die ze in Duitsland of Twente gedaan hadden, deden zij dan weer hier met de mensen. Zoals bij elke overlevering veranderde er langzaam maar zeker het een en ander.

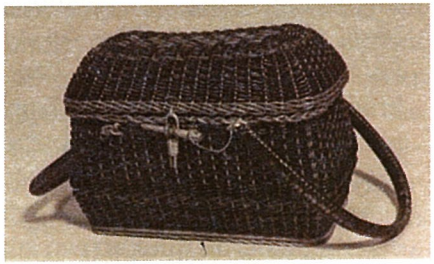
Er werd vroeger ook veel gedanst op de kermissen in Vaassen en Epe. Men ging dan in een soort polonaise door het dorp. Meestal waren dit najaarskermissen, die gehouden werden als de oogst binnen was. In de streken waar de kerk strenger was, werd minder gedanst.

De Cannenburgher boerendansers zijn begonnen in een tijd dat de boerendansen al niet meer algemeen waren.
De liedjes van de Cannenburgher boerendansers zijn voor het grootste deel afkomstig van het repertoire van Jan van Riemsdijk, de levenszanger uit Heerde. Zijn liedjes zijn allemaal uit het leven gegrepen, uit het boerenleven dan wel te verstaan. Hij gebruikte alles wat er om hem heen gebeurde of wat hem ter ore kwam als materiaal voor zijn liedjes. Een voorbeeld daarvan is het verhaal van Nette het dienstmeisje, een boerenmeisje dat ging dienen in de stad. Aan haar ouders schreef zij hoe het daar toeging, n de stad had je geen 'tonne', maar, zo schreef ze, 'het beste van de mense spuult ze hier met water weg'. Uiteindelijk liet haar vader haar terugkomen en Nette was blij dat ze haar hoed en mantel weer ruilen kon voor muts en jak.
Andere liedjes zijn van de hand van de zanger Frans Nieuwenhuis, bijvoorbeeld het 'Cannenburgher Klöksien', maar ook worden er liedjes uit Twente en Duitsland gezongen.

Tijdens een optreden is het de bedoeling dat het publiek zoveel mogelijk het refrein meezingt.

De Cannenburgher boerendansers dragen de doordeweekse uitgaansdracht, de zogenaamde marktdracht van de Veluwe. Dit is in het eerste artikel over de klederdracht al besproken.
Omdat het kostuum in geheel zwart erg somber is, zijn er wijzigingen in aangebracht, bij de vrouw:

- Het jak heeft korte mouwen (dat is ook minder warm bij het dansen);
- De hals is rond uitgesneden;
- Er wordt een fleurig geruit doekje om de hals gedragen.

Een enkeling draagt sieraden, maar die moeten dan wel van zilver zijn, omdat goud bestemd is voor de zondagse dracht. De vrouwen hebben als 'handtas' een spoormandje, dat is gemaakt van gevlochten tenen, met soms een plastic biesje erdoorheen. Dit is een moderne afspiegeling van de vroegere mandjes, toen er celluloid werd meegevlochten. Wanneer de vrouw haar wollen omslagdoek niet draagt, wordt

deze over het spoormandje gelegd.

De mannen dragen een driedelig zwart boerenpak, zoals dit omstreeks 1900 gedragen werd. De jas is afgezet met zwart tresband. Na de eerste dans vraagt de ceremoniemeester aan het publiek of 'de manluu de jas uut mogen doen (de vrouwluu mut alles anholden)'. Dan is het vest zichtbaar en de mouwen van de boezeroen. De dansers dragen een hooggesloten vest en de meesten hebben daarin een kettinghorloge, dat is persoonlijk bezit.
Er zijn zowel vesten met één rij knopen als met twee. De boezeroen is van dikke gestreepte katoen in keperweefsel. De pet is een zogenaamde 'bodempet', met een brede harde rand en een smal klepje. Om het kostuum wat op te fleuren is op de pet een crêpepapieren roosje aangebracht in de kleuren rood en geel. Dit zijn de kleuren van Maarten van Rossum, de vroegere bewoner van De Cannenburgh. De vrouwen en mannen dragen zwarte kousen en blankgeschuurde klompen.

De Cannenburgher Boerendansers hebben een groot aantal oude kledingstukken, mutsen en acces-

soires in bezit. Het meeste hiervan is geschonken toen de groep begon. Er was toen een oproep gedaan aan de bevolking om kleding te geven en velen kwamen de kleding spontaan aanbieden. De huidige kleding wordt door een kleermaker gemaakt. Ook is er een uitgebreide collectie plooimutsen. De collectie is op verzoek te bezichtigen, hoewel niet het gehele jaar, maar gedurende bepaalde perioden als de kleding uitgehangen wordt.
Op de website van de vereniging (www.cannenburgher-boerendansers.nl) is precies te lezen welke dansen gedaan worden. Ook is de klederdracht op foto's te zien.

FOUTJE

In het eerste artikel in deze serie, dat in het juninummer van dit jaar verscheen, is een fout geslopen. De klederdrachten zijn niet meer te zien in het Veluws Klederdrachtmuseum aan de Markt 5 in Epe, maar in Museum Hagedoorns Plaatse.

LEZERSRUBRIEK

AANVULLING 'ZUUVER IN DE LEER'

Met belangstelling lees ik altijd ons tijdschrift 'Ampt Epe' en met name artikelen door 'Alve' over haar geliefde Ruwe Veen.
Dit trekt me steeds, omdat mijn mijn voorgeslacht afkomstig is uit - en zijn naam dankt aan - Tongeren waar zij in de eerste helft van de 19e eeuw woonden en mede-eigenaar waren van voornamelijk van het zuidwestelijke deel van het landgoed Tongeren, dus nabij het Ruwe Veen. Zij bezaten daar twee boerderijen, alsmede ongeveer 30 hectare bouw/weiland langs het Van Manenspad en de Molenweg.

In het Karrespoor-artikel (*Ampt Epe* 165) wordt aandacht besteed aan de Afscheidingsbeweging in de jaren 1830 en aan het feit dat rondom Epe vooral Jan Peters van Tongeren een fanatieke aanhanger was van deze ontwikkeling in de Hervormde Kerk en zijn boerderij langs het Van Manenspad meerdere malen rond 1836/37 ter beschikking stelde voor toen onwettige kerkdiensten (met soms wel 20 aanwezigen) die werden geleid door Ds. Brummelkamp, waarbij genoemde Jan Peters werd verraden, beboet en dan weer vrijgesproken in hoger beroep.

Het artikel noemt terecht de voornaamste verklikkers in dienst van de burgemeester, maar de schrijfster is zo bescheiden en vriendelijk geweest om onder deze 'verklikkers' niet te vermelden Jans oudere broer Goossen Peters van Tongeren die slechts ongeveer 150 meter verderop woonde in de nu nog bestaande boerderij, wat hem in staat stelde heel gemakkelijk te 'spionnen'.
Deze Goossen van Tongeren is mijn rechtstreekse overgrootvader. In de zijmuur van de nu nog bewoonde boerderij (te bereiken vanaf de Molenweg) bevindt zich een gevelsteen met de inscriptie "G.P.V.T. 1835", wat staat voor: Goossen Peters van Tongeren, bouwjaar 1835.

Jan Peters was oorspronkelijk diaken in de Hervormde Kerk in

Epe, totdat hij zich aansloot bij de Afscheidingsbeweging en plaatselijk veel onenigheid veroorzaakte, ook binnen onze familie (mijn overgrootvader Goossen en familie bleven trouw aan de Hervormde Kerk), zelfs na de zogenaamde verzoening in 1841.
De moeder van Jan en Goossen, dus mijn betovergrootmoeder Wilmpje Bos (naar wie ik (Willem) uiteindelijk vernoemd ben), was eveneens een Afscheider, net als de latere familie van Jan Peters; hij trouwde met Janna van Olst uit Heerde, eveneens een fanatieke Afscheider.

Bovenstaande godsdiensttwisten alsmede moeilijkheden in de landbouw (aardappelziekte, hoge pacht en belastingen) leidden tot een emigratie naar Noord-Amerika: Jan Peters van Tongeren en het gezin van een in Epe geboren zoon Peter sloten zich in 1847 aan bij de tweede groep emigranten onder Ds. Van Raalte.
Ik heb de Amerikaanse tak nog zo volledig mogelijk weten uit te pluizen, waardoor ik weet dat vader Jan, en vooral deze zoon Peter, na vele ontberingen alsnog prominente figuren in hun nieuwe vaderland zijn geworden.

Als klap op de vuurpijl heb ik als trouwe Hervormde kerker nog steeds schriftelijk contact met een Amerikaanse, heel 'fiene' vrouwelijke afstammeling (net als ik dik boven de 80) van Jan Peters van Tongeren, waardoor we ondanks alle verschillen toch weer bij elkaar zijn als één familie (God's family).

Bill van Tongeren, V.K.

P.S. In 1993, dus 15 jaar geleden, heeft bij een familiereünie een andere Amerikaanse afstammeling een boom geplant en een kleine 'plaque' aangebracht langs het Van Manenspad, dicht bij de boerderij van Jan Peters van Tongeren. Deze geste werd op zeer hoge prijs gesteld door onze Amerikaanse vrienden.

Van Lijda van den Bremen-Jonker kregen we een uitgebreide reactie op dit schrijven van Bill; u vindt het als een apart artikel op de volgende bladzijden: Meelopende aan de andere 'kante van het karrespoor'.

MEELOPENDE AAN DE ANDERE 'KANTE VAN HET KARRESPOOR'

Lijda van den Bremen-Jonker

Ja, daar word ik door een in Engeland wonend ver familielid 'zomaar' op het schrijversspoor gezet van 'Alve' (pseudoniem voor Aaltje van den Bremen-van Vemde). Doch dit is te veel eer voor ondergetekende.
Hoewel ik door mijn huwelijk met Gerrit van den Bremen wel een nichtje van Aaltje en haar man Bertus van den Bremen geworden ben, ben ik zeker niet in haar schrijversspoor getreden.
Al sinds mijn jeugd schrijf ik op wat me verteld werd, maak gedichten en eigen verhalen. Ik heb daarin mijn eigen wereld gevonden.
Maar, beste zeer verre neef Bill (Willem) van Tongeren, ik ben wel heel blij met uw reactie op mijn verhalen rondom het Ruwe Veen. Ervan uitgaande dat u bekend bent met het feit, dat ons beider voorgeslacht gewoond heeft op *'Het land van Peter Goossens van Tongeren'* is het voor de lezer van dit blad misschien wel aardig om nog een en ander te verduidelijken.

We zullen dit doen, aan de hand van de gegevens, zoals ik deze kreeg van Gerrit van Lohuizen, ook een verre neef en eveneens nazaat van Peter Goossens.

Op 6 april 1721 trouwt in Epe, Peter Goossens, jongman van de Emstereng, met Anna Maas, jongedogter van Apeldoorn.
In 1722 wordt hun eersteling geboren. Het is een zoon en hij wordt Goossen Peters genoemd.
In het geheel worden in het gezin zes kinderen geboren.

Op 25 september 1750 trouwt in Epe, Goossen Peters met Hendrikje Derks van Kleef, een jongedogter uit Epe.
Het echtpaar krijgt in het geheel zeven kinderen, waarvan we ***Peter*** *(geboren 1758) en zijn vijf jaar oudere zuster* ***Anna*** *(geboren 1753) zullen volgen.*
Het jonge gezin woont de eerste jaren op de Emsterenk. Daarna zijn ze verhuisd naar de boerderij, het ouderlijk huis van Hendrikje van Kleef. (Deze boerderij heeft gestaan aan de Hoofdstraat ter

Schilderij van de in 1931 afgebroken boerderij aan het Van Manenspad. Hier werden de godsdienstoefeningen gehouden.

(Foto: collectie schrijfster)

hoogte van de huidige Scheuterstraat.)
Tenslotte verhuisden zij naar Tongeren, op de plaats 'dicht bij het huis van T. Brummel'. Peter heeft later deze plaats gekocht. In 1900 woonde hier H. van Westerveld en werd deze plaats ook wel 'Westervelds plaatse' genoemd.

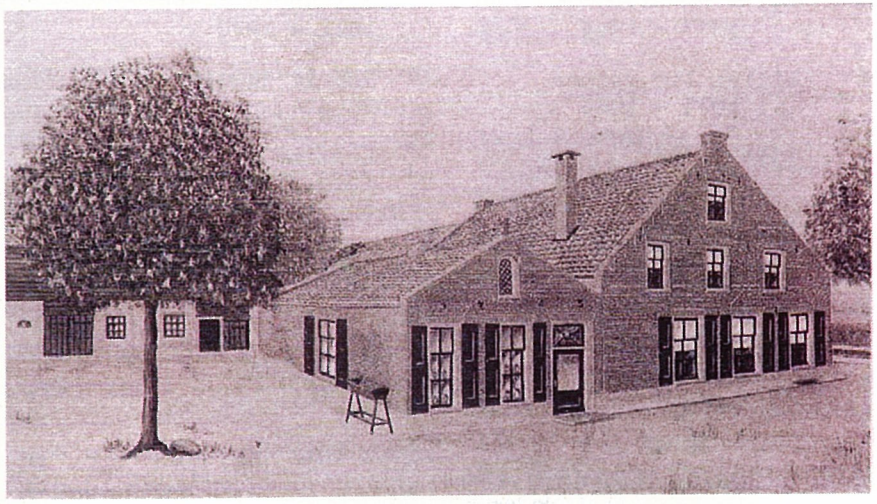
(Noot van de schrijfster: Als Gerrit van Lohuizen met 'het huis van T. Brummel' de boerderij TAA.RE bedoeld heeft, sluit dit aan op het vertellen van mijn grootmoeder dat al veel eerder een Tijmen Brummel gewoond moet hebben op voornoemde boerderij. Komt hiermee *'Tymens schot, het Hakkeltjen genaamd'* op Tongeren, misschien ook in een helderder licht te staan? Ik noem dit hier bewust, want 'niet verteld of opgeschreven is wezenlijk voorbij.')

Op 13 mei 1791 trouwt in Epe Peter Goossens met Willempje Jans Bosch. ***Peter*** *Goossens nam in 1812 de achternaam 'van Tongeren' aan, gelijk met zijn zuster* ***Anna.***
Bij zijn overlijden in 1830 was er o.a. in Tongeren 'een daghuurdersplaats en hof en ernaast een dagloonershuisje'.
De zoon van Peter, Jan Peter en zijn vrouw Willempje Bosch waren de grote voorvechters van de 'Afscheiding 1836' en in hun huis werden de clandestiene godsdienstoefeningen gehouden.
Tot zover Gerrit van Lohuizen

We volgen nu het levenspad van **Anna Goossens van Tongeren**.
Anna trouwde in 1783 met Teunis Sanders van Lohuizen. Teunis was bakker en kruidenier en had een zaak achter de Grote Kerk in Epe. Zo kwam **Anna** terecht in de gegoede burgerstand.
In 1790 werd hun eerste zoon Hendrik geboren, vijf jaar later gevolgd door Jan. Beide jongemannen zouden het bakkers-, annex kruideniersvak ingaan.

In de keuze van hun bruid waren ze al net zo eensgezind. Hendrik trouwde in 1819 met de 30-jarige Alijda Jonker. Jan trouwde in 1821 met de nog zeer jonge 17-jarige Maria Jonker. Deze twee *jongedogters* kwamen uit een oud geslacht van papiermakers. Oorspronkelijk hun domicilie hebbende in Beekbergen, kwamen de Jonkers in de eerste helft van de 17e eeuw naar deze streek. Zo zien we dat op 27 januari 1667 ene Aart Janzn. Jonker, woonachtig op het Erve De Horst in de Oosterenk, een huwelijk aangaat met Jenneken Hendriks van de Emsterenk.

Trekken we nu de lijn van beide families Van Lohuizen-Jonker door naar het heden, dan zien we

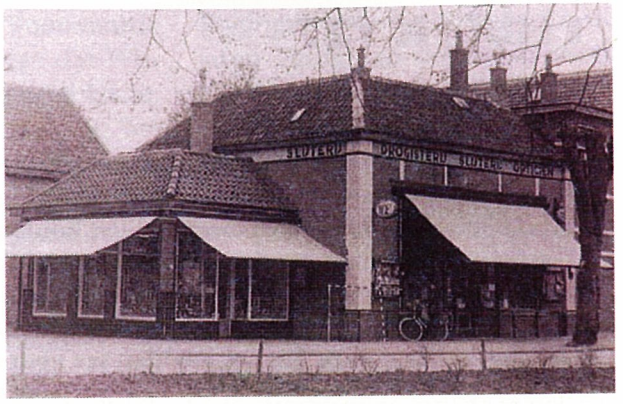

Het oude pand van de familie Van Lohuizen, zoals het eruit moet hebben gezien van 1743 tot 1912. Naast portretten van eerdere geslachten sierde dit, door Johan van Vemde gemaakte schilderij, op 23 mei 1943 de etalage om in de oorlogsjaren toch nog een feestelijk tintje te geven aan het 200-jarig bestaan van de zaak.

VII — Teunis Sanders van Lohuizen
1749 - 1830
x
Anna Goossens van Tongeren
1753 - 1821

VIII	Hendrik van Lohuizen 1790 - 1845 x Aleida Jonker (ook Alijda) 1789 - 1862	Jan van Lohuizen 1795 - 1861 x Maria Jonker 1804 - 1874
IX	Anna van Lohuizen 1826 - 1883 x *Derk Brummel* 1821 - 1866	Goossen Sander van Lohuizen 1838 - 1909 x *Gerharda Johanna Eggink* 1842 - 1916
X	Alijda Brummel 1864 - 1961 x Willem Jan Jonker 1877 - 1943	Derk Jan van Lohuizen 1876 - 1961 x Elisabeth Jacoba van Wielink 1891 - 1947
XI	Willem Jan Jonker 1905 - 1966 x Rika Bosch 1906 - 1967	Gerrit Sander van Lohuizen 1914 - x Klazina Jentje Becker 1914 -
XII	Alijda Johanna Jonker 1943 - x Gerrit van den Premen 1940 -	

Een klein stukje uit de stamboomgegevens, die me rond 1980 werden toegespeeld door Gerrit Sander van Lohuizen, beginnende met Teunis Sanders van Lohuizen en Anna Goossens van Tongeren tot de tijd van toen. Gerrit en zijn Siny zijn inmiddels overleden.

Zo zag 'de winkel van Van Looizen' eruit in 1965

dat verreweg de meeste nakomelingen van Alijda en Hendrik, via hun enige dochter Anna, het boerenleven in zouden gaan.
Een gegeven, waar ik als nazaat en rasechte boerendochter, best trots op ben.

De reeds in 1743 bestaande kruidenierszaak van de familie Van Lohuizen zou, na Jan en Maria, nog drie generaties van vader op zoon blijven voortbestaan.
In 1940 namen Gerrit Sander van Lohuizen en Klazina Jentje Becker de zaak over. Daarmee werden ze de laatste eigenaren.

In 1973 ging de winkeldeur definitief dicht en werd het pand afgebroken om plaats te maken voor nieuwe woningen. Het betekende niet alleen het einde van een vertrouwd familiebedrijf, maar ook van een karakteristiek oud stukje Epe. Wat bleef, zijn foto's en herinneringen. Met het verstrijken van de tijd zullen ook de herinneringen verdwijnen, maar deze kleine geschiedenis ligt vast.

Verantwoording:

G.S. van Lohuizen: Brieven en aantekeningen

E.J. van Lohuizen-van Wielink: *Dagboek* 10/05/1940-6/11/1945

J. Gerard: *Epe in prenten en verhalen*, foto's pand Van Lohuizen

A.S. de Blecourt: 'Buurrechten uit het Schultambt Epe', in *Verslagen en Mededelingen van de Vereniging van het Oud-Vaderlands Recht*, zevende deel No. V.

't HUL, K 127

Jan Kiesbrink

Ver van de openbare weg, tussen de korenvelden, de suikerbieten- en aardappelvelden, stond omzoomd door houtsingels ons huis K 127. Alleen in de wintermaanden waren we zichtbaar. Mijn kinder- en schooljaren heb ik er gewoond en gespeeld. In de houtwal bouwden we in de zomervakantie onze hutten en uit de stam van een scheve holle knotwilg naast onze boshut haalden we voor onze moeder potgrond om de geraniums te verpotten. Op haar verjaardag plukten we een boeket 'wilde witte seringen' uit 'de bos'.

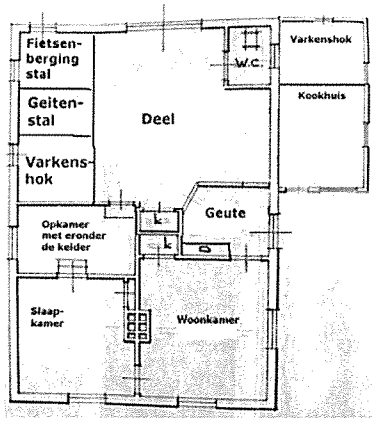
't Hul in 1956 – foto Jan Kiesbrink

In 1919 werd door boer Hendrik Dalhuizen (volgens het Kadaster met een z) van 'Op de Belt' (nu Ooster Oenerweg 33) een eenvoudig huisje gebouwd op 't Hul – een veldnaam voor landbouw- en weidegronden ten noorden van Ooster Oene.
Het huis kreeg als adres K 127 en was kadastraal bekend gemeente Epe-Oene, sectie D, nr. 969. In 1952 bij de straatnaamgeving werd dit Ooster Oenerweg 31.

Dalhuizens dochter, Reinira Aleida, geboren 4 mei 1882 trouwde met Jacob Schutte, geboren 29 juli 1880, landbouwer in Heerde. Voor dit jonge trouwlustige paar werd een eenvoudig huisje gebouwd op eigen grond, 'ver in 't veld'. In 1923 werd er een varkenshok bijgebouwd achteraan het kookhuis. In 1928 kwam er een schuur bij van 350x900 cm. gedekt met pannen.
Het grootste deel van het omliggende wei- en bouwland werd door boer Dalhuizen verkocht aan Lambertus Witteveen, landbouwer in Oene. Voorwaarde voor deze verkoop was dat Witteveen ook het huisje erbij kocht. Witteveen deed dat en ging het huis met 40 are grond verhuren. Op die grond lagen achter het huis twee akkers, één voor koren en één voor aardappelen, en vooraan een stuk groentetuin.
In 1941 verkocht hij het huis met de grond aan zijn zoon Gerrit Witteveen, Hogestraat, landbouwer/klompenmaker.
Huurders waren achtereenvolgens Derk Jan Stegeman, Berend Scholten en Teunis Groothedde Dzn. Op 9 mei 1942 werd het huis verhuurd aan Andries Kiesbrink. Die heeft er met zijn gezin (zes kinderen) gewoond tot 21 november 1969. Hij kon het kopen voor fl. 4800,-, maar had er de middelen niet voor. Omdat de huurder als eerste koopgerechtigde er niet op inging, verkocht Gerrit Witteveen in 1956 het pand met 40 are grond aan de dames Jacoba, Johanna en Hermina Boeve, die een café hadden aan de Brinklaan te Epe, waar nu De Tuinen is gevestigd. Het café werd in de volksmond 'De drie sneetjes' genoemd.

Het huisje op 't Hul had geen enkele voorziening. Elektra, waterleiding en riolering ontbraken. Pogingen van de huurder in de jaren vijftig om de eigenaresses daartoe te bewegen, leden schipbreuk. Het was te kostbaar: de woning lag erg achteraf, circa 150 meter van de openbare weg, beschut achter een brede houtsingel.
Voor het huisje met bloementuin stonden twee perenbomen en aan de westzijde enkele appel- en pruimenbomen. Bij de deur een grote lindeboom, en langs het sintelweggetje, dat nog verder doorliep, een drie meter hoge rood/groene beukenhaag. In die heg vingen we meikevers in het voorjaar, door een flinke trap tegen de stam te geven, zodat de kevers op de grond rolden.

Het huis bevatte een woon- en slaapkamer aan de voorzijde. Erachter was een opkamertje boven de kelder. Een *geute* met een aanrecht en de deel, waar een varkenshok was en een geitenstal. Ook de *plee* was daar en de toegangsdeur tot de kelder. Later is een woonkeuken op de deel gebouwd en een slaapkamer op de zolder, met de trap in het opkamertje (1957). De *geute* werd toen verkleind tot een halletje. Het kookhuis kwam, om een kamerraam te kunnen maken in de oostgevel, los van het huis te

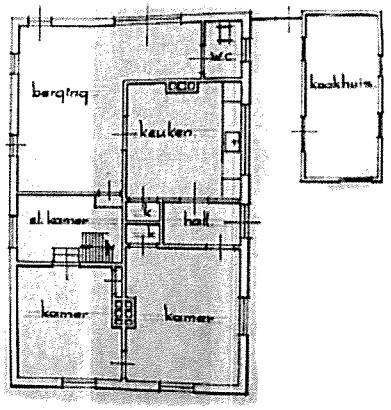

Plattegrond 1946

staan. Het oude werd gesloopt en opnieuw los opgebouwd.
Voor het kookhuis stond de pomp, die kristalhelder water gaf, met een goot ten oosten langs het kookhuis naar een stortgat achter het huis.
In de oorlogsjaren liet boer Van Norel, de buurman, zijn paard onderduiken in het achterhuis op 't Hul. De Duitsers hebben het nooit gevonden!

Voorjaar 1977 kocht gepensioneerd politiefunctionaris Willem H. Verhoek uit Rotterdam het huis van de dames Boeve en ging het geheel herinrichten en renoveren. Ook kwamen er de nodige nutsvoorzieningen. In 1987 is het huis doorverkocht aan Bert en Driesje Osinga, die het uitbreiden.

Vanaf de Ooster Oenerweg lag vroeger een sintelweggetje met veel kuilen, dat in de natte winterperiode bijna onbegaanbaar was. Het werd stuk gereden door de sleepkarren van de boeren, die er hun land aan hadden liggen.

Plattegrond 1957

Tijdens hevige sneeuwval in de wintermaanden was je er van de buitenwereld afgesloten. De weg sneeuwvrij maken over 150 meter liep vaak op niets uit, want als je achterom keek, was de sneeuw weer op het schoongemaakte pad gewaaid. Het fietsen was onmogelijk, dus liepen we altijd tot we aan de Ooster Oenerweg waren.
Het weggetje is nu, rond de eeuwwisseling, geasfalteerd. Momenteel staat er een moderne vergrote woning.

INHOUDSOPGAVE

Een terug- en een vooruitblik - *Evert de Jonge* 1
Mededelingen 2
Cultuurgeschiedenis in de gemeente Epe - *Evert de Jonge* 4
In het nieuws: Eerste Dorpsreünie Epe - *Tjada Amsterdam* 19
Ontstaan padvinderij in Epe - *origineel verslag van Arie van de Ree* 20
Agenda 28
Najaarsexcursie - *Freek Bomhof* 29
De Oener kerkgeschiedenis (10), De Muggenberg - *Jan de Graaf* 30
Foto School met den Bijbel te Epe, 1941 32
Kippenkoopman Heamse gaat de boer op - *Mevr. Oudkerk Pool* 34
Utermöhlen - *Wim van 't Einde* 38
Oplossing voor een milieuprobleem in 1907 - *Wim van 't Einde* 41
Arbeidscontract uit 1907 - *Wim van 't Einde* 42
Boek *Molukse gemeenschap Vaassen 1958-2008* 43
Opgravingen in Oene: een historische interpretatie (1) - *Evert de Jonge* 44
De Cannenburgher Boerendansers - *Dianne Hamer* 51
Lezersrubriek (Aanvulling op 'Zuuver in de leer') 55
Meelopende aan de andere 'kante van het karrespoor' - *Lijda van den Bremen-Jonker* 57
't Hul, K 127 - *Jan Kiesbrink* 62